

IZBOR IZ PISAMA UPUĆENIH ŠIMI LJUBIĆU

Ivan PEDERIN, Zadar

Šime Ljubić spada s Račkim i Kukuljevićem u prvi naraštaj hrvatskih povjesničara koji su napravili korak od diletantizma ilirizma (a Šime Ljubić je u dalmatinskom ilirizmu i sudjelovao) do ozbiljnosti sustavnog znanstvenog rada. Isto je tako važno što je znanstveni rad za njih, i to baš za Ljubića, u osobitoj mjeri bio sredstvo političkog osvješćenja svoga naroda, pa su oni u velikoj mjeri još k tome i nacionalni ideolozi svog naroda.

Šime Ljubić rodio se 1822. u Starom Gradu na otoku Hvaru. Školovao se u zadarskom sjemeništu i kao đak objavljivao prve radove u „Zori dalmatinskoj” i „La Dalmazia”, što su izlazili u Zadru četrdesetih godina XIX. stoljeća. Bili su to diletantski radovi mladića zanesenog poviješću svoga kraja. Premda ti radovi pokazuju sve mane diletantizma, a to su prebrzo donošenje sudova i metodička nerazrađenost, u tim se radovima ipak pojavio osjećaj za povijesno, a povijest se vidi kao razvoj. K tome se Dalmacija vidi kao samostalna jedinica u okviru starog svijeta u čijoj kulturi sudjeluje. Ljubiću je bio jasan pojam izvora, koji će nam reći o ulozi Dalmacije u starom svijetu, pa je on izvore tražio ne samo u pisanoj građi već i u arheološkim spomenicima, a čitao je i literaturu koliko je do nje mogao doći. Do arheoloških spomenika mogao je u Dalmaciji doći jer su se u Dalmaciji još od humanizma nalazili pisci i drugi ljudi što su se zanosili spomenicima klasičnog graditeljstva ili su ih skupljali. Tako je Ljubić mogao utvrditi da se prvo grčko naselje na otoku Hvaru nije nalazilo na mjestu današnjeg grada Hvara, već u plodnoj dolini na sjeveru, gdje se nalazi današnji Starigrad, što ga je dovelo u oštar i nama danas smiješni sukob s građanima Hvara. Tome je morao kumovati starigradski erudit i njegov stariji prijatelj i učitelj Petar Nisiteo, povjesničar, prirodoslovac, zanimljiva osoba predožujskog doba u Dalmaciji, o kojem danas ništa ne znamo jer on nije ništa objavio, a njegova se ostavština nije sačuvala. Karakteristično je za ovaj vid Ljubićeva rada da ga on iskazuje kao patrijarha naše suvremene arheologije, a k tome i pisca za kojega je povijest našeg identiteta počela duboko u starom vijeku s kulturom starosjedilačkih Pelazga, te grčkom i rimskom kolonizacijom. Municipalna civilizacija Dalmacije u srednjem vijeku daljnji je razvojni oblik ovih oblika kulture u starom vijeku, čiji smo mi izravni baštinici. Hrvatski jezik kojim govorimo slučajan je dodatak tom razvoju, a ne okvir koji naš identitet zatvara u povijesnom i zemljopisnom smislu. Druga značajna stečevina tog prvog razdoblja Ljubićeva rada jest ideologizacija kulta dalmatinske gradske samouprave, preuzeta od Ivana Kreljanovića Albinonija i njegova djela „Memorie per la storia della Dalmazia” (Zadar, 1809), u kojoj Ljubić vidi ob razac našeg autonomizma, a k tome i uzor liberalnog društvenog uređenja. Zahvaljujući Kreljanoviću, Ljubiću, Kukuljeviću i Račkom dalmatinska gradska samouprava odigrala je

u ideologiji Narodne stranke onu ulogu koju je grčka demokracija odigrala u evropskom liberalizmu.

Pošto se zaređio za svećenika 1847, Ljubić je službovao kratko u rodnom Starigradu, odakle je otpušten zbog sudjelovanja u ilirskom pokretu, a onda u manjim mjestima na Hvaru i Braču, gdje je napisao svoju „Poviest narodne dalmatinske književnosti”.

To opširno djelo nije objavljeno, jer nije ispunilo nade i očekivanja Kukuljevićeva i njegova kruga, pa mu je Kukuljević predbacivao da rukopisu nedostaje nacionalni okvir, da je Ljubić obradio samo pisce nekadašnje mletačke Dalmacije, ne Dubrovnika i sjeverne Hrvatske, da nije uzeo u obzir rukopise što su se nalazili u Zagrebu i sl.

Bilo je to, dakle, djelo marljivog učenjaka koji ipak nije umio iz materijalnih razloga, razloga službe i inače, nadići regionalne okvire. K tome je djelo napisano neizgrađenim stilom, a to će reći da je pisac u članke o pojedinim piscima utrpao vrlo mnogo podataka, neobično dugih citata. Kratko rečeno: nije savladao građu. No baš je to i najveća dragocjenost tog djela. Jer preobilje podataka i citata potječe iz privatnih arhiva i knjižnica, koje više ne postoje, pa je rukopis, što se čuva u Ljubićevoj ostavštini u Historijskom arhivu u Zadru, neophodan priručnik i nepresušni izvor za sve znanstvenike što se bave našom starijom poviješću i književnošću u Dalmaciji.

Ljubiću se posrećilo pa je otišao na studij u Beč, gdje je učio kod uglednog diplomata Theodora Sickela, čitajući ujedno u bečkim arhivima isprave što su se odnosile na našu povijest. Dodir sa Sickelom, kao i nešto raniji dodir s Kukuljevićem, bio je prekretnica u Ljubićevo životu utoliko što je Ljubić u dodiru s Kukuljevićem postao posve svjestan našeg hrvatskog identiteta i južnoslavenskog okvira, dok ga je Sickel usmjerio prema diplomaciji i povijesti srednjeg vijeka, dajući mu potrebna stručna i zanatska znanja.

Vrativši se iz Beča, Ljubić je postao profesorom na splitskoj gimnaziji, čime su se ispunile sve njegove želje i nade, ali je 1858. otpušten zbog sudjelovanja u ilirskom pokretu, a zapravo zato da bi mjesto dobio Mihovil Glavinić, kasniji arheolog. Ljubić nikad u životu nije prežalio taj gubitak.

Ministar Alexander Bach našao mu je 1859. mjesto u mletačkom Arhivu jer je želio da Ljubić tamo istraži turska prava na Klek i Sutorinu, po kojima će se onda ravnati i Austrija u svojim odnosima s Turskom na tom području. Rad i boravak u Mlecima postali su prekretnicom u Ljubićevo životu. On je onih godina, koje je proveo u Mlecima kao namještenik Arhiva, i za kasnijih boravaka u tom gradu, ispisivao izvore, pa su tako nastale njegove „Listine” i „Commissions et relations” – izvori što su i danas kamen temeljac za istraživanje naše starije povijesti. K tome se za rada u mletačkom Arhivu razvio i Ljubićev ideološki pojam Mletaka u našoj povijesti. Mleci su s jedne strane civilizatorni element koji na Jadranu potiskuje gusare, a s druge su naš most prema „zapadnoj prosvieti”, jer trgovački brodovi ne prenose samo robu već i ideje. Prema tome, pojam „Zapad” kod Ljubića se sužava, a s njim i u svoj narodnjačkoj ideologiji na pojam južne i zapadne Evrope, ne na Podunavlje. Dalmacija kao hrvatska pokrajina, koja je u izravnoj vezi sa „zapadnom prosvietom”, postaje ugaonim kamenom za razvitak kulture u Hrvatskoj. Pojam „prosviete” blizak je kod Ljubića prosvje-

titeljskoj vjeri za znanje, a s druge strane kultu znanja u skolastici, u kojoj su pobožnost i znanje u bliskom susjedstvu. Nije bez razloga što je Ljubić ipak bio svećenik.

Ljubić ipak nije želio ostati u Mlecima, pa je dugo i usrdno molio Kukuljevića da mu nađe mjesto u Hrvatskoj. Tako mu je Kukuljević našao mjesto na osječkoj gimnaziji 1861, kasnije na riječkoj gimnaziji 1863. Napokon je Ljubić 1866. postao članom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i kustosom Arheološkog muzeja u Zagrebu 1867, gdje je ostao do 1892, postavši u međuvremenu ravnateljem tog muzeja. Te je godine umirovljen. Vratio se u svoj rodni Starigrad, gdje je umro 1896.

Ljubić se nije snašao u Zagrebu i malo je u Zagrebu napisao. On je bio učenjak liberalizma, individualist, pun inicijative, „svažtar” smion i originalan u izboru tema i samostalan u nazorima. U Zagrebu su se sedamdesetih godina organizirale znanstvene prilike, pa su znanstvenici na kraju sedamdesetih i osamdesetih godina postali korporacijom s podijeljenim znanstvenim područjima u smislu disciplina. Oni su se okupili po načelu ideologije Narodne stranke, zaklonili su se za kult snažnih znanstvenih ličnosti (kakvi su bili Strossmayer, Rački, Kukuljević ili Šenoa), disciplinirani su znanstvenom metodom, pa su se u postupku podvrgavanja metodi eliminirale razlike u mišljenju. Ljubić je sudjelovao u izradi narodnjačke ideologije i znanstvene metode, ali je došao iz rubnog područja Hrvatske i nije imao političkog ugleda, pa se u Zagrebu morao zadovoljiti podređenom ulogom.

Poslije ovog sumarnog pregleda njegova života i značaja, a opširna Ljubićeva biografija pojavit će se na drugom mjestu, pozabavit ćemo se pismima koja su mu upućena, jer ona ilustriraju njegov život i razvojni put koji je prošao.

Sva pisma upućena Šimi Ljubiću nalaze se u kutiji 11. njegove ostavštine (VIII. br. 1 – 573) u Historijskom arhivu u Zadru. Ona su raspoređena alfabetskim redom prema njihovim autorima, a mi smo taj red poštovali. Izdavajući pisma, mi smo uz ime svakog autora pisma naveli i broj pod kojim su njegova pisma u gornjoj kutiji inventarizirana.

Birajući pisma išli smo za tim da izaberemo ona što će reći nešto o njegovu životu i radu. Nismo, dakle, objavili pismo korčulanskog brodograditelja koji mu javlja da mu je guc gotov, ni pisma i ugovore tršćanske tvrtke od koje je Šime Ljubić kupio opremu za svoju novosagrađenu kuću u Starigradu, jer su to pisma važnija za gospodarsku povijest Dalmacije nego za osvjetljenje ljudskog i znanstvenog lika ovog znanstvenika. Izabrali smo pisma koja su mu pisali recenzenti i izdavači njegovih djela, njegovi prijatelji narodnjaci, koji su mu tražili mjesto u Osijeku, Rijeci i napokon u Zagrebu, i pisma onih koje je on uključivao u ilirski pokret, kao Petra Franasovića. Ta pisma govore o recepciji njegovih djela, o razlozima zašto je Šime Ljubić dobio mjesto u Osijeku, Rijeci i napokon u Zagrebu. Ona su važna kao raspra o ideološkim pitanjima koja se bez prekida vodila od ilirizma pa sve do sedamdesetih godina. Ta pisma pokazuju Ljubića kao jednog od rijetkih naših umova koji su živo djelovali u razdoblju od ilirizma, i to zadarskog i uopće dalmatinskog ilirizma, do u sedamdesete godine, a to su bili još jedino Ivan Kukuljević, Ivan Trnski i Petar Preradović. Ta pisma mogu pokazati da Ljubić, jedan od najznačajnijih učenjaka koje smo imali u XIX. stoljeću, nije bio ugledan čovjek. Dva desetljeća on se morao boriti da dobije mjesto koje će biti takvo da će se moći baviti

znanstvenim radom, a to mu nikako nije polazilo za rukom. Uvijek je on bio taj koji je morao nekoga moliti, a to su bili Andrija Torkvat Brlić, odnosno Strossmayer, čiji je Brlić bio tajnik, Franjo Rački i Ivan Kukuljević. Znanstveni razlozi i okolnosti ne mogu nam objasniti zašto je to moralo biti tako, zašto su Rački i Kukuljević bili moćni i ugledni, a Šime Ljubić nije. Sva trojica su bili učenjaci, političari i ideolozi u isti mah. Politika je utjecala na njihov znanstveni rad; kod Ljubića to lijepo pokazuje slika Mletaka koji su sad bili uzor laičke i demokratske države, a onda opet grabežljivci i razbojnici. Međutim i znanost je kod njih utjecala na politiku i ideologiju. Te discipline kod njih nikad nisu hijerarhijski institucionalizirane, kao kod Izidora Kršnjavoga, koji je prije svega bio političar i činovnik, a onda znanstvenik, a nisu ni strane jedna drugoj, kao kod Ivana Mažuranića, gdje će se teško, čak i u Barčevoj knjizi, naći veza između „Smrti Smail-age Čengića” i njegova rada kao kancelara. Odgovor na to pitanje može nam dati politika. Jasno je, naime, da su Rački i Kukuljević svoju moć i ugled više zahvaljivali politici nego znanosti, sve ako su živjeli i djelovali u izrazito liberalnim razdobljima, kakvo je bilo predožujsko doba, pa šezdesete i sedamdesete godine, a to je doba od znanosti očekivalo vrlo mnogo. Ljubić je operativno sudjelovao u politici 1849, pa opet 1861. Prvi put se umiješao u politiku kao mlad i pošten rodoljub, i stradao je. Božidar Petranović i Josip Jelačić, s kojim je on bio posredno u vezi, nisu mu pomogli ili nisu mogli pomoći. On je izgubio mjesto u Starigradu i morao je na službu u zabačena mjesta, gdje je neprestano ometan, a 1858. ponovno je otpušten, sve zbog sudjelovanja u ilirskom pokretu.

Godine 1861. Ljubić se ponovno operativno umiješao u politiku ušavši u polemiku s autonomašima. Ovaj put su mu Strossmayer, Rački i Kukuljević pomogli i odužili mu se time što su mu našli mjesto u Osijeku, pa na Rijeci. Mjesto u Zagrebu i izbor u Akademiju on duguje svom „Ogledalu”. To se također vidi iz pisama Račkoga. Znanost je dakle ipak nešto značila, iako je politika bila snažniji zagovornik u karijeri. A Ljubić se bavio više znanošću nego politikom. Veći dio života proveo je u Dalmaciji i tu je postao agentom narodnjaka. No iz njihovih se pisama vidi da je njima bilo jako stalo do njega; bez njega kao da nije bila moguća ideološka integracija Dalmacije. Oni su njegove nazore o dugotrajnim rasprama prihvaćali, iako je on bio neznatan i siromašan. Bio je siromašan, ali je imao svoje znanstveno uvjerenje od kojeg nije odstupao. Znao je svoja uvjerenja prenijeti moćnima, a imao je i svoje dostojanstvo i držanje.

Ova pisma mogu reći nešto i o narodnjacima koji su, to znamo, stajali u nekoj vezi s Bečom preko Ivana Mažuranića. Kukuljević u jednom pismu piše da je Ljubića preporučio Jurju Hauliku. I jedan i drugi nisu imali više utjecaja osamdesetih godina, Haulik je umro, a Mažuranić je odstupio, što može objasniti s neke strane ideološko mrtvilo osamdesetih godina. Organizacija znanstvenog i političkog sustava Narodne stranke prema ovim pismima izgleda dakle ovako: s jedne strane Rački, Kukuljević, A. T. Brlić, B. Petranović, V. Pacel i drugi, koji imaju izravne veze sa Strossmayerom, Jelačićem, Ivanom Mažuranićem i Haulikom, a ovi možda imaju neke odnose s Bečom. S druge strane Šime Ljubić, koji ima vezu samo s Račkim, Kukuljevićem i Pacelom, ali ne i izravnu vezu sa Strossmayerom i Mažuranićem. On je dakle u sekundarnom položaju. No tu postoje i ljudi u tercijarnom položaju, kakav je Rabljanin Ivan Gurato, koji stoji u vezi s Ljubićem i javlja mu o nalazu arheoloških starina i starih rukopisa. No to nije

dovoljno, jer Gurato djeluje na samom rubu znanstvenog i političkog sustava Narodne stranke i poznat je jedino po prijepisima isprava koje su se izgubile.

Ova nam pisma pokazuju još i Vatroslava Jagića, koji se izdigao nad sve ove zavisnosti i interese i posve okanio politike, našavši se u tome s Ljubićem, koji poslije kraja šezdesetih godina nije više htio zaći u operativnu politiku, ali je Jagić opet platio svoju nezavisnost progonstvom u Rusiju, Berlin i Beč.

Ova nam pisma govore napokon o ideološkoj letargiji osamdesetih i devedesetih godina, u kojoj Khuenovi hijerarasi traže od znanstvenika još samo političke ustupke. Rad i znanstvena dostignuća više se ne cijene. Organizacija znanstvenog rada u Hrvatskoj i pored sve autonomije na kulturnom području daje sve manje rezultata.

Pisma donosimo bez pravopisnih izmjena, jer razlike u pravopisu nisu tolike da bi otežale čitanje, tek interpunkciju smo tu i tamo nadopunili. Manji broj pisama napisan je na talijanskom jeziku.

1. (Ljubićeva ostavština, 11/VIII, br. 63)¹

Špiro Brusina² piše Šimi Ljubiću iz Zagreba u Starigrad na Hvaru o bijednoj političkoj situaciji u Zagrebu i zaviđa mu što je otišao u mirovinu. Moli da mu pošalje bačvicu slanin sardela.

Zagabriae, 25. IX. 1893.

Egregio sig. Ljubić!

Ho inteso con molto piacere da tutti quelli che l'hanno veduta a Cittavecchia, poi a Ragusa e Knin, che sta bene non soltanto ma che e di miglior ciera e di miglior umore di

1 Od Ljubićevih pisama objavljeno je dosad pismo Kotor, 13. XI. 1893. „Pjesnik Jovan Sundečić se jada prijatelju Šimi Ljubiću, što su neki akademici spriječili njegov izbor za člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu”, Misc. Državnog arhiva u Zadru I (1849), str. 85–97, uredio Stj. Antoljak; prepisao Ante Strgačić. Jevto M. Milović nije znao za to, pa je to pismo ponovno izdao kao *Jedno pismo Jovana Sundečića Šimu Ljubiću*, Bibliografski vjesnik, IX (1980) br. 1; str. 143–146. Kukuljevićeva pisma in extenso su citirali M. ŠKRBIĆ i V. VALČIĆ, *Geneza Ljubiceva „Ogledala...” u svjetlu razvitka nacionalnog pokreta u Dalmaciji*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio historije, arheologije i historije umjetnosti, 2 (1963), sv. 2, str. 170–188, pa isti, *Iz doba narodnog preporoda, oko polemike Šime Ljubića s autonomošima (1860–1862)*, Zadarska revija X (1961), br. 2, str. 119–121. „Karlobag, 10. VII. 1847. Šime Starčević piše Šimi Ljubiću da je primio njegovo djelo o običajima Morlaka u Dalmaciji i stavlja neka pitanja, koja su s tim u vezi. Ujedno se dotiče pitanja pravopisa, javlja Ljubiću koja je sva djela izradio i spremio za tisak, te ujedno ličke književnike i njihove radove”, pa „Zagreb, 30. V. 1866. Ivan Kukuljević iznaša Šimi Ljubiću svoje mišljenje o nekim izvorima hrv. povijesti i izražava želju da se i on preseli u Zagreb”, pa 1848. „Uvod 'Poviesti narodne dalmatinske književnosti', od Šime Ljubića Starogračanina, Osijek, 27. IV. 1862. Hrvatski povjesničar Šime Ljubić opisuje svomu nepoznatom nam prijatelju utiske o putu u Beograd, Novi Sad i Vukovar”, Misc. II (1950–1952), str. 141–145, 151–153. Ljubićeva pisma A. T. Brliću objavio je Ivan Brlić kao *Deset pisama akademika Šime Ljubića Andriji Torkvatu Brliću*, Starine, 45 (1955). Brlićevj odgovori objavljeni su: Ivan PEDERIN, *Korespondencija između Andrije Torkvata Brlića i Šime Ljubića (1851–1861)*, Revija, XXIII, 1983, br. 8, str. 59–72. Još Nevio ŠETIĆ, *Pismo Vjekoslava Spinčića Šimi Ljubiću*, Kalendar Jurina i Franina,

quello che lo era a Zagabria. D(°) altronde la è cosa ben naturale, procul negotiis, e materialmente bene assicurato, nulla Le manca e gode di quella pace, che qui non si può godere. È inutile che Le descriva, ciò che Le è ben noto; ma non può immaginarsi quanto sono stanco di queste eterne lotte, di essere sempre al »chi vive«, e non vale nè diligenza, né lavoro, nè amore per la scienza, se si rifiuta d'essere una meretrice politica. Lei se ne andò felicemente in pensione, Pilar³ è morto, ed ora solo mi trovo alle battiture. Nell'ultime elezioni, costretto a votare, ho votato ben inteso pel candidato opposizionale (Smičiklas)⁴ e tanto più che mio fratello ha fatto la bestialità di votare pel candidato del governo (Mlinarić). Sono i parenti, che mi hanno rovinato a Zagabria materialmente, e di ciò meno me ne importava; ora poi mi rovinano anche moralmente, e questa non la posso inghiottire. Se non fosse per mio figlio, me ne andrei tosto in pensione ed Egina ne sarebbe contentissima; ma purtroppo la pensione non ci sarebbe punto sufficiente.

Salutandola distintamente da parte d'Egina e mia, mi dico l'obbed(iente) S. Brusina PS. Nella foga dello scrivere, mi dimenticai di pregarle di non dimenticare di farmi spedire dall'uno o dall'altro dei Sgri. fratelli di Lei il solito barilotto di sardelle della specie più grande. Prego di salutare da parte nostra i sig. fratelli, nipoti ecc. che si ricordano di noi.

2. (Ibid., 11/VIII, br. 71)

Frane Bulić piše iz Splita Š. Ljubiću i zahvaljuje mu na zagovoru prigodom izbora za dopisnog člana JAZU. Piše mu i o radu Kninskog starinarskog društva.

Spljet, 23/XII.1887.

Štovani gospodine i prijatelju,

Eto(,) počastila i mene Vaša akademija, imenovavši me svojim dopisujućim članom. Na ovoj časti hvala i Vami koji ste posao poduprli. Što sam Vam valjda drugom prigodom pisao, to opetujem i sada, da je ova čast za mene više negoli nagrada za dosadašnje zasluđe, poticalom za budući rad za Akademiju, koji Bog dao da bude plodonosniji i češći od dojakošnjega.

Mislim da će se Kninsko Starinarsko Društvo biti konačno sporazumilo glede uvjeta tiskanja one moje rasprave sa Akademijom, te s toga nedosađivam Vam više u ovom obziru.

Uzprkos opetovanim preporukama nisam mogao još dobiti sliku Kistanjskog nadpisa.

LXI, knj. 39, str. 103–106. M. BERTOŠA, *Pisma Carla de Franceschija Šimi Ljubiću*, Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu, XIII, 1968, str. 119–135.

2 Prirodoslovac Spiro Brusina, Ljubićev prijatelj i kolega.

3 Đuro Pilar.

4 Tadija Smičiklas.

Na prijatnom pozivu, da bi došao k Vami na povratku iz Beča u Zagreb – kako bih namjeravao tamo na ljeto, da se bolje upoznam sa lijepim Zagrebom i sa tamošnjim rodoljubim – od srдца Vam hvala.

Čestitajuć Vam božićne blagdane i mlado ljeto, da Vas Bog još dugo požive na korist znanosti i domivine jesam

Odani Vami

F. Bulić

3. (Ibid., br. 111)

Arthur Evans piše Š. Ljubiću iz Dubrovnika u Zagreb o ilirskim novcima. Zahvaljuje na prijevodu svojih djela na hrvatski. Pismo je na manjkavom talijanskom.

Ragusa, 7.aprile 81.

Illustrissimo Signore Professore!

Mi perdoni che non ho risposto prima alle di Lei gentili domande risguardanti la mia brochure sulle monete illiriche. Ma dovendo rivolgermi a Londra ed mando a Ragusa in ultimi termini non ho potuto soddisfare finora. Mi scrivono adesso di Londra, dalla parte delle società numismatiche, che, de Ella desideri sarà facile far stampare le tavole in Inghilterra in numeri sufficiente, ovvero se Ella prescirebbe, mandare impressioni, fatto sopra *carte transferibili*, dalle quali mettendole sopra una pietra si potrebbe commodamente fare una litografia.

Le pregherei dunque di scrivere che cosa desidera in questo riguardo.

In ogni caso mi ha fatto gran piacere che Lei abbia l'idee di far fare una traduzione del mio opuscolo per la sua benemerita società, e per lettori slavi ed oso sperare che non scoprirà serie discrepanze tra le mie apprezzazione di questi nummi e la sua.

Riceva i miei più sinceri complimenti e mi creda con tutte stime di Vossignore illustrissimo e dotissimo ... servitore

Arthur J. Evans

4. (Ibid., br. 112)

Giuseppe Ferrari Cupilli piše Š. Ljubiću iz Zadra u Beč o izdavanju njegova djela „Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia” u Beču 1856. Pisac pisma također je poznat kao dalmatinski biograf i autor „Biografie e necrologie d'illustri e benemeriti Dalmati” (Zadar, 1874) i „Cenni biografici di alcuni uomini illustri della Dalmazia” (Zadar, 1887).

Illustrissimo signore!

Dalla gratissima sua 7.corr. mi sono compiaciuto grandemente di rilevare essersi ella decisa a dare in luce un volume di memorie biografiche d'illustri Dalmati. È lavoro che a me pure stava da gran tempo a cuore, essendo sempre a me semprato l'unico, di cui

poter rispondere alle dicerie che vengono su di noi dagli estranei spacciate, e dimostrare come anche in fatto d'arti e di scienze la Dalmazia non sia rimasta, quanto si crede, all'indietro. Molti materiali avevo perciò raccolti, ad una parte dei quali diedi anche qualche forma, come sono appunto gli articoli inseriti nei Giornali patrii, ch'Ella ha la bontà d'accennare. Le mie occupazioni anti-letterarie,⁵ e le difficoltà che m'impediron finora d'uscire dal nativo mio guscio, e d'approfittare di quelli ajuti che soltanto nelle grandi città e dalle copiose biblioteche si posson ritrarre per lavori siffatti, mi distolsero dall'incarnare il mio disegno, al quale per altro non ho rinunciato del tutto, almeno per ciò che riguarda la città di Zara. Godo frattanto della sua intrapresa, e se gli accennati miei scarbocchi le posson giovare a qualche cosa, mi farà un onore di valersene, come io non potrò a meno di valermi e con assai maggiore utilità, del lavoro suo, che dalla nota sua valentia, diligenza, e carità patria, mi vien fatto prevedere senza dubbio apprezzabilissimo. Le prego soltanto nel fare qualche uso dei detti miei articoli d'evitare qualunque citazione superiore alla tenità dei medesimi, ed alla mia dappocchezza.

Una sufficiente notizia sul Paravia Ella potrà trovare nell'opera d'Ignazio Cantù »Le Italia scientifica contemporanea« stampata a Milano nel 1844, pagina 27. della parte III. in codeste biblioteche una tal opera deve esistere, e perciò credo inutile di trascriverle il brano; se però lo desiderasse, me lo dica, e non mancherò di scriverla. Le aggiungerò bensì, che dopo la stampa di detto libro, molte altre produzioni uscirono dalla penna del valente nostro concittadino, e parecchi altri volumi de cose sue furono pubblicati, come sono, per quanto e a me noto:

Canzoniere nazionale, Torino, Stamperia Reale, 1849.

Della epigrafia volgare, Lezioni accademiche, Ivi, 1850.

Memorie veneziane di letterature e di storia, Ivi, 1850.

Lezioni di storia subalpina, Ivi, 1851.

Lezioni accademiche ed altre prose, Zara, tip. Battara, 1851.

Lezioni di varia letteratura, Torino, St. Reale, 1852.

Lezioni di storia subalpina, vol. 2°, Ivi, 1854.

Orazioni, discorsi accademici, ecc.

È cavaliere di varii Ordini, consigliere del Re, socio di solite Accademie, ma il titolo di cui sembra far egli più pregio quello è d'Accademico della Crusca.

Le dirò inoltre che in questo frammesso fu egli due volte a rivedere la patria, da cui venne accolto con quelle dimostrazioni d'onore che al merito di lui si convengono. Ma un beneficio di cui Zara gli dovrà saper grado eternamente, si è la da lui progettata fondazione d'una pubblica Biblioteca comunale... il dono della sua biblioteca privata, ricca di diecimila volumi, una parte dei quali venne da lei già spedita, ed altri spedirne promette, riservandosi poi di lasciarsi il tutto alla sua morte. A tal uso fu destinato, in mancanza d'altri, il locale della Loggia, sulla piazza dei Signori che venne già ridotta all'uopo, sperandosi per la prossima Pasqua di poter fare l'apertura solenne della Biblioteca. Una lapide tramanderà ai futuri la memoria dell'opera generosa, che dee vera-

⁵ Pisac je bio visoki činovnik u računovodstvu Namjesništva u Zadru, inače nije volio Ljubića jer se, kao i on, bavio pisanjem životopisa.

mente formar per la Dalmazia, essendo la prima biblioteca pubblica che vede sorgere nel suo grembo.⁶

Accolga questi piccoli cenni a prova del molto più in cui vorrei poterla servire; a dimostrarle quanta sia stata in me sempre la stima della di Lei pregiata amicizia. Mi comandi Ella quindi con tutta libertà, e mi creda quale, riverendola distintamente, ho il piacere confermarmi.

Suo devotissimo assai servidore Giuseppe
Ferrari Cupilli

Zara, 24. gennaio 1856.

5. (Ibid., 11/VIII, br. 122. i 123)

Petar Franasović, pjesnik i župnik u Mokošici, piše Š. Ljubiću u Zadar i zahvaljuje na poslanim pjesmama i pozdravlja prijatelje.

Dragi prijatelju!

Hvala vam baš velika i do tri puta za dar pismicah ilirskih. Priateljstvo mi je vaše čast i dika; i koja mu drago stvar prijateljah moih sveta je meni i neockverna. Drago mi je da ste dobro, da Bog dà i unaprida. Pozdravite poštenjake. Ja sutra idem u grad i pozdravit chu od strane vaše Ramadana koi ide put Korčule kao pomochnik. Boškovich je jur u Popovichima. Kad mu pišem pozdravit chu vam ga, takojder i gospara Šiška kad se vrati iz Majkova gdi su ga poslali za malo danah na misto Amerlinga. Ovd se Biskupu pripravlja velika akademia. Stojte dobro, budite mi navik kao i ja.

Vaš nelicumirni priatelj
Petar Franasovich

U Mokošici na 13.sičnja 1846.

6. (Ibid.)

Petar Franasović piše Š. Ljubiću iz Korčule u Starigrad na Hvaru. Zahvaljuje što mu je prenio pozdrave Božidara Petranovića i pozdravlja prijatelje.

Dragi priateljju!

Velika ti hvala na priobćenju pozdrava poslata mi od verlog Poslanika našega Petranovića. S druge se strane radujem tvome rodoljublja duhu po koemi će mo se, uhvam, do malo oprati od stare naše ljage.

⁶ To je danas u Naučnoj biblioteci u Zadru. Naučnu biblioteku osnovao je Pier Alessandro Paravia od 1850. do 18. kolovoza 1857. Vidi: Nada BERITIC, *The Researc Library in Zadar*, u: *Libraries in Croatia*, Zagreb, 1957; Giuseppe PRAGA, *La Biblioteca comunale „Paravia” di Zara*, separat iz San Marco, XVI, 1937, br. 9. i 11, Zadar, 1937; Vjekoslav MAŠTROVIĆ, *Stoljeće djelovanja Naučne biblioteke u Zadru (1855–1955)*, Zadar, 1969; Pavao GALIĆ, *Povijest zadarskih knjižnica*, Zagreb, 1969. str. 100 (Paravia je umro 18. ožujka 1857); Milenko PEKIĆ, *120 godina od otvaranja Naučne biblioteke u Zadru*, Zadarska revija, XXVII (1978), br. 2–3, str. 241–244.

Pozdravi mi puno Ostoića – Tomičića – Domančića – Lučića i t.d.
Tvoje će mi pismo bit od utihe. Stoj dobro i jesam.

Tvoj priatelj
Petar Franasović

Iz Korčule na 25.2.49.

7. (11/VIII, br. 150)

Kanonik zadarski Ivan Gurato piše Š. Ljubiću iz Raba u Starigrad. Ivan Gurato bio je sakupljač starih rukopisa i arheoloških nalaza. Mnoge je rukopise prepisao i time spasio od propasti. Javlja Ljubiću o nalazu Kašićeva prijepisa i autografa prijevoda Svetog pisma i Misala, o mogućnosti da proda neke svoje arheološke nalaze i raspituje se o autorstvu nekih Ljubićevih radova kojima nije znao autora. Još piše i o nalazu tragedije Venestide Bartula Kašića.

Arbe, 20.dicembre 1852.

Mio stimatissimo signor abbate,

La lontananza di tempo e di luogo non dovrebbe nè deve servire di ostacolo ad una buona corrispondenza, massime se questa tra persone di eguale vocazione, puo ridondare in qualsiasi vantaggio e di se ed altri. Ciò premesso credo di Ella, gentile sr.ab(bate), non si meraviglierà, nè tampoco avra sofferr dispiacere se Lei si affaccia una mia lettera. Le sue riputate conoscenze ed occupazioni nelle cose antiche della povera nostra patria, ed il genio spiegato per la illirica lingua, mi muovono ad indirizzarmele.

Nelle mie incessanti cure per raccogliere cose dalmate, mi venne fatto fortunatamente di acquistare alcune rarissime e pregiatiss(im)e opere illiriche. Sono queste. Del Cassio: il pentateuco intiero, ed il Testamento⁷ nuovo che per molti dati ritengo originale; nonche alcuni altri libri (non tutti) del Testamento antico, copiati da uno de famigerati illirici della Dalmazia, a quant'egli lasciò scritt(i), del sucreduto originale da Cassio. Più la traduzione del *Messale* pure del Cassio. Quest'ultima però di una sola carta nel mezzo e con alcune carte sul principio rose dall'età con pazienza potrebbensi leggere. Tengo pure del detto Cassio la tragedia *Vonestide*, che ritengo pure manoscritto originale; ed un libro di canzoni illiriche senza frontispizio, ma che sullo schenale esterno portan il titolo di – *Mersio – canzoni illiriche*.

Il maggior Sabljari inviato del museo lett(erario) di Zagabria, essendo stato nello scorso settembre in Arbe, tra molte cose degne di rimarco che presso di me trovò, fissò la sua attenzione sulle suddette, meravigliandosi che io le possedessi, mentre il mondo letterario le brama – e mi eccitava a venderle. Io, è vero, ho sacrificato tempo(,) cure e denari per raccogliere, e mi privai di qualunque comodità della vita per poter in ogni modo per me possibile esser utile alla mia patria, e con dolore mi priverei di dette opere, specialmente dovendo esse sortire dalla Provincia. Pure pensando che assai male fui tratta-

7 Kašićev prijevod Novog zavjeta na hrvatski.

to nelle mie plausibili intenzioni, perchè *nessuno nessunissimo* mi prestò aiuto nè di denaro nè di manualità, nè di qualsiasi opera; e che non posso attendermi se non il trattamento sempre peggiore da gente cui si fa notte innanzi sera, intenta soltanto ad impingnare se ed altri simili, mi adatterei sotto a alcune condizioni di cederle al sud(detto) Museo, col quale non mi sono posto peranco in corrispondenza come avevo promesso al maggiore Sabljär, sempre però convenissimo nel prezzo. Conosco bene il prez(z)o de' manoscritti che tengo, ma non vorrei da me solo formare una proposizione. I manoscritti sono in ottimo stato, men le piccole mende che sopra le espressi alla traduzione del Messale. Io bramo pertanto ch'Ella mi esponga la sua opinione riputata sul proposito, a base di mie ulteriori operazioni.

In questa circostanza io La prego intieramente a degnarsi di schiarirmi se i seguenti articoli son di Lei, o di chi altro.

1. I Parii non furono fondatori di Faria (oggi Citavecchia), Gazzetta di Zara 1846. No. 60.
2. Vita e scritti di Gio.Ivanissevich o Gioannizio – Gazzetta suddetta No.37.
3. Brani storici (Dalmati) Gaz.sud.an.1847.No.11.⁸

S' Ella si compiacerà di riscontrarmi dirigga il foglio in *Arbe* alla direzione mia; poichè io ho fissa dimora giù, ne badi punto alla diversa marca postale esterna, poichè io per i miei fini alcune volte sogli diriggere le mie lettere mediante amici d'altri luoghi.

Spero ch'Ella vorrà comandarmi in quanto mi crederà abile a poterla servire, ed anticipandole i miei più distinti ringraziamenti, ne Le rafferma moltissimo.

Suo devoto

Gio.Gurato

PS. Uso del recepisse postale onde la presentata Le giunga sicura, ignorando io il luogo di Suo domicilio.

8. (11/VIII, br. 176–183)

Vatroslav Jagić piše Š. Ljubiću iz Berlina u Zagreb o bugarskim novcima i kritici njegova djela „Opis jugoslavenskih novaca” (Zagreb, 1875).

Mnogopoštovani prijatelju,

Od nekoliko dana leži na mom stolu Vaša numizmatika, to novo krasno svjedočanstvo Vaše neutrudljive naučne radnje. Prem da mi drugi poslovi ne dopuštaju, da bi se već sada dao na pomno čitanje toga sadržaja bogatoga i nauke punoga djela, opet ne mogoh odoljeti želji da barem zavirim u tu „veliku” knjigu, da vidim što nam donosi. Nije mi trebalo puno u nju zagledati, a da se s radošću osvjedočim kolikom je pomnjom taj Vaš mnogogodišnji posao izrađen te kako bogatom sadržinom osvietljen i utvrđen materijal numizmatički. Za onaj historijski komentarij, kojim popratiste spise pojedinih novaca, bit će Vam osobito zahvalni svi čitaoci, koji nijesu ex professo numizmatici, a

⁸ To su Ljubićevi radovi: *Risposta all'articolo Pharia, città Lesina e non Città vecchia*, Gazzetta di Zara, 1846; *Životopis Ivana Ivaniševića*, Zora dalmatinska, 1845, br. 37–39.

među takove spadam i ja i većina onieh, kojima će ta knjiga doći u ruke. Tko nije do sele znao, uvidjet će jasno iz Vaše knjige, kolika su značenja numizmatika istraživanja za cjelokupnu narodnju prošlost. To će jamačno numizmatici steći u nas novieh prijatelja. pobuditi mnogoga na skupljanje tih dragocjenih ostanaka naše prošlosti a Vama, što od srca želim, pružiti prilike, da se još više puti povratite svojem predmetu, popunjujući ga novimi otkrićima, a na mjestima i ispravljajući.

Želim Vam posvjedočiti svoju prijateljsku simpatiju na tom, što ovim djelom osvjetlaste lice sebi i književnosti, kako nijesam rječit da Vas pohvalim prazniem riečima – čega Vašem djelu i ne treba – šaljem Vam maleni darak *ὀλιγον τε φιλοῖτε* kojim sam rad svratiti Vašu pažnju na jednu pogriješku, što se uvukla u Vaše djelo na samome početku. Ja se gotovim da izvedem atentat na Vaš prvi novac, da Vam otmem zlatnoga Vladimira! Vi prisvajate onaj pod brojem 1. u snimku predočeni zlatni novac Vladimiru bugarskomu, što je sasma krivo. Danas ne može biti više nikakove sumnje, da je ono novac ruski, i to kako se danas gotovo jednoglasno, ne bez temeljitih razloga, misli novac Vladimira I. ili Svetoga (+1015).

Govoreći o tome novcu Vi se povedoste za Jenkom Šafarikom a obima bijaše auktoritetom u tom slučaju pokojni Reichel, makar da ste Vi inače vjerno zamietili, da se na Reichela ne valja osloniti. I zbilja Reichelove su zasluge priznate, ali nijesu mu najveće u onome, što je napisao o južnoslavenskim novcima. Što je najglavnije, misli Reichelove, koje nijesu bile u ono doba samo njegove, kao da je onaj zlatni Vladimirov novac južnoslovenski, opovrgnute su novijim istraživanjima ruskih arheologa i numizmatika. Ali Vami su ova istraživanja, kako se čini, ostala nedostupna, što nije baš nikakvo čudo. Ta u nas se tako malo pozna ruska literatura (bila naučna bila društvena), da tek ono znamo, što nam preko Niemaca dolazi u ruke. Pače o Vladimirovu novcu ne biste se puno pomogli ni bogatim sredstvima berlinskim, jer onieh knjiga ruskih, gdje je o tome pisano, nema ni ovdje, van što je u mene. Za to ću ja, želeći Vam oteti Vašega „bugarskoga” Vladimirovca, biti po nešto fragmentaran, jer nemam svega pri ruci, ali već to, što imam, sudim da je dovoljno da Vas skloni da se i Vi odrećete svoje *supozicije*.

O tome, kakovu Vladimiru pripada onaj novac, koji Vi i Janko Šafarik otisnuste po Reichelovoj knjizi, mogaše se sumnjati samo dotle, dok se ne pridružiše nove potvrde, kasnije otkriveni drugi tipi Vladimirovskih novaca. Ali sada već ima po nekoliko zlatnih i srebrnih, većih i manjih, vladimirovaca, po kojima se uz još neke kombinacije daje za sigurno kazat, da su sve to novci ruski. Osobito važno je u tom pitanju blago koje godine 1852. iskopaše u Nježinu. Ondje se nađe mnogo takovieh novaca, to o njima izide posebna knjiga od Volosinskoga s opisom i sa snimcima. Ja sam to djelo imao u rukama u Peterburgu, ali ovdje ga nema, te Vam ne mogu o njem drugo reći, van da su snimci još i danas važni, ali piščeve kombinacije ne vriede dana današnji mnogo. Ali odlučne važnosti te upravo djelo, bez kojega ne biste smjeli biti, to je rasprava Kunikova⁹ koja je g. 1860. izišla u Peterburgu pod naslovom *О русско-византийскихъ монетахъ Ярослава Владимировича с изображеніемъ Св Георгия Побѣдоносца.* VIII. 167.

9 Ernst Kunik, ruski povjesničar (1816–1899).

Vi možete kritiku o tom djelu čitati u Zeitschrift für Münz-Siegel- und Wappenkunde, Neue Folge 1859–1862. str. 252. ali posve nepravedna. (Referat o Kunikovoj knjizi naći ćete također u 8. tomu pod naslovom Известия импер. Академий наук” Kunik i Köhne,¹⁰ na kojega se i Vi pozivate, glavni su si protivnicu poradi jednog novca, koji Köhne svom silom prosvaja Olegu, a Kunik je dokazao, da se ne smije čitati latinskim, već slovenskim slovima i tada izlazi na vidjelo „jaroslavje srebro”. Glavni dakle zadatak više pomenute rasprave Kunikove bješe, da opovrgne Köhnea, ali on se dakako morao dotaknuti, ako i mimogredne, također zlatnih i srebrnih Vladimirovaca. Da je Vama kojom srećom djelo Kunikovo pristupno bilo, Vi biste umah bili uvidjeli, da onaj Vaš zlatni Vladimirovac nije danas više jedina, niti onako prikazan njegov položaj, kako ste Vi imali puno prava misliti po knjizi Reichelovoj. Danas je poznat još i drugi zlatni novac, posve naličan na onaj, koji je kod Vas otisnut, samo što se oko kneževa lika mjesto „Владимиръ сталь” čita „Владимиръ а его злато”. Time, kao i po celom ostalom karakteru, dovedeni su ovi eksemplari u svezu sa srebrnjacima, gdje se opet čita: „Вгадимиръ на старъ” ili „Вгадимиръ а его сребро”. Srebrnjaci, kojih se danas poznaje priličan broj, diele se po veličini u tri razreda. Najmanji, jedan jedini eksemplar sada u grofa Stroganova, najbliži je zlatnim novcima i oba ostala razreda nešto su krupniji i veći, opet sa svojim osobinama. A da ovi tipi vladimirovskih novaca „Владимиръ а се его сребро” (ili „Владимиръ а се его злато”) nijesu možda bugarski ili inače kakovi južnoslovenski, nego zbilja ruski, dokazuje njihova svezu sa novcima jednaka ili barem slična karakteru, koji su poznati pod naslovom „Юрославле сѣрбро”. Da za časak ostavimo na stranu pitanje, koji su od ovieh novaca stariji, da li oni s nadpisom „Владимиръ” ili oni sa nadpisom „Юрославле сѣрбро”, gdje se radi o domovini zlatnih vladimirovaca (in specie vašega), važno je i upravo najglavnije to, što su svi ti novci jedne domovine, jednoga naroda. A kako o Юрославле сѣрбро ne može biti ni pitanje, čiji je to novac, to i o njegovu srodniku „Владимиръ а его сребро” ne može danas nitko živ posumnjati se, da je to novac kovan u Rusiji. I zbilja svi današnji ruski i njemački i danski ili švedskonorveški numizmatici, koji su imali prilike da o tim novcima govore, jednoglasno priznavaju srodstvenu svezu novaca vladimirovskih s jaroslavskim srebrom. Tako na primjer Köhne, ljuti protivnik Kuhneov, koji će svakoga andelom prozvati, koji ne priznaje njegova „Olega” i opet se slaže s Kunikom u tom pitanju.

Najveći dokaz njihove međusobne svezu (t.j. Vladimirova zlata i srebra s jaroslavljim zlatom i srebrom) — prem da je već naziv „lazo” i „srebro” vrlo znatan — leži u onom zagonetljivom znaku, koji su neki držali za goluba (Kunik), drugi za pticu u opće (Köhne), treći za sidro (Bartolomej), četvrti za sjekiru, a Vi htjedoste u njem naći monogram. Kad biste Vi imali prilike, da taj znak poredite, kako je na Vladimirovu zlatnu i jaroslavljevu srebrnom novcu, Vi biste vidjeli, da je to jedan te isti znak, samo što on na jaroslavlju srebru dolazi u puno većoj slici, t.j. zauzima cijeli zadak. Ali upravo za to što je ondje taj znak veći, izišao je puno razgovietniji te se ja ni malo ne sumnjam, da biste Vi, koji ste već sada s finim taktom zabacili hipotezu o ptici, isto tako odrekli se hipoteze o monogramu.

10 Barun Bernhard von Koehne, numizmatičar i heraldičar (1817–1886).

Nema dakle upravo nikakve sumnje, da svi ti novci (Vladimirovi zlatni i srebrni, Jaroslavjevi srebrni) kako su imitacija savremenih vizantijskih, tako su opet svezani među sobom rodbinstvom mjesta i naroda te nisu kovani na slovinskom jugu niti za južnoslovinskoga vladara, nego u Rusiji, za ruske knezove Vladimira i Jaroslava.

Ali pošto već bješe riješeno pitanje o nacionalnosti Vašega tobožnjega bugarina-vladimirovca, još se kolebalo među ruskim arheolozima pitanje, kojemu ruskomu Vladimiru valjalo bi prisvojiti one vladimirovce, da bi Vladimiru Svetomu (+1015) ili VI. Monomachu (+1199). Vološanski stajaše za Vladimira Monomacha, Kunik pišući više pomenutu raspravu osta neodlučan (ako i nebiaše i on na istu stranu). Konačnomu rješenju toga priepornoga pitanja posvećen je red članaka, naštampanih u 3. i 4. tomu djela koje možda imate u akad. knjižnici „Извѣстия импер. археологического общества” pod naslovom разтискания о славяно-византийскихъ монетах”. Rezultat svih ovih članaka bješe taj, da je napokon jednoglasno prihvaćeno mišljenje, da se pod Vladimirom smie razumjeti Vladimir Sveti. Kunik bješe prvi potakao iznovice rješenje toga pitanja, doznav o novo iskopanim novcima blizu Mekleburga (tako zvano Švansko skrovište), za koje se moglo, sudeći upravo po samim novcima, zaključiti, da su bili zakopani ne kasnije od godine 1030. On se stavio u korespondenciju s bivšim mekleburškim starinarom Lišem te doznao, da među drugim novcima bješe nadjen i jedan komad Vladimirova srebra (najbliži po tipu onomu pod br. 14. kod Vološinskoga). E dakle, zaključivaše Kunik, kad je tome tako, to već kronologija ne dopušta, da se pod Vladimirom razumije itko pozniji, nego upravo Vladimir Sveti. Nego meni se prikazuju još važnijima dokazi Bartolomeja. Da i nije nadjen taj jedan komad u Schwanu, opet po samome tipu Vladimirskih novaca umuje Barolomej, da oni najbolje pristaju u 10. ili početak 11. vieka. Po njegovu mišljenju Vladimirov zlatni novac, da se proteže na Vladimira Monomacha, morao bi kao imitacije savremenih bizantijskih moneta imati drugu težinu, drugu veličinu i drugi oblik, dočim ovako posvema odgovara zlatnim vizantijskim 10. vieka. Ja osobito vraćam Vašu pažnju na ovu opasku, koja se meni čini vrlo zanimljivom te kako nisam numizmatik ex professo može bit da je precjenjujem. Oblik spasiteljev s nadpisom *okolo glave* karakterizuje ranije doba (do prve polovice 11. vieka), a u drugoj polovini istoga vieka i poslije dolazi istina još oblik spasiteljev ali nadpis nije krugom oko glave, nego s ovu i onu stranu monograma — XC. Razgledajući Sabatierovu ikonografiju, meni se pričinilo, da je to zbilja tako. Ako Vi nadjete ovu opasku temeljitom, tada se dovodi i tome (i još koje čime) u sumnju i ono Vaše prisvajanje novca tab. I. br. 2. caru Simeonu — ali ja se dalje u to ne upuštam.

Već sam napomenuo, da je i Köhne već prije Kunika (kako možete naći u pomenutom njemačkom žurnalu) izjavio za Vladimira Svetoga. Najposlije a ovima se svima slaže i vrijedni predsjednik moskovskoga arheološkoga društva grof Uvarov, kojemu smo obavezani i za protumačenje onoga zagonetljivoga znaka, koji Vi prozvaste monogramom. Grof Uvarov ističe punim pravom, da smo dužni objasnjujući slovinske starine o kojima znamo da nisu proste od utjecaja vizantinskoga, najprije obazrijeti se na pravila vizantijskih drevnosti, pitajući svagda, nema li što slična ondje. I Vi ste si prisvojili tu misao završujući zgodno svoj uvod onim riječima vizantijskoga numizmatika. Oviem putem dakle grof Uvarov dokaza u članku naštampanom u 4 tomu više pomenutih „Известий” najprije negativno, da onaj znak po pravilima bizantijske ikonografije nije

mogao predstavljati goluba (=sv.duha), a za tim pozitivno, da se u onom znaku ne krije ništa drugo, nego vrst žezla, poznata pod imenom dikavikiov, samo bez pruta (batine), tek gornji kraj njegov *κορυφή*. Za potvrdu dodan je snimak sličnoga (samo tanahnije izradenoga) dikanikija po grčkom crtežu.

Ovoliko u kratko o nesudjenom Vladimirovcu Vaše numizmatike. Nego ja ge ne mislim govoriti s odlična mjesta koje zauzima on u Vašoj knjizi, on je i ovako, ako je Vladimir Sveti, ne ugodjuje, ane podje li Vam (o čem si ja neprisivajam nikakova proročanstva) za rukom jačim dokazima utvrditi, da se br. 2 i 3. tabl. I. zbilja Simeunovi novci, tada još jednako ostaje Vladimiru (ako ne i bugarskomu) slava prvenstva.

Samo još nešto i umah ću svršiti ovo i onako već predugačko pismo. Vi tumačite onaj monogram, koji dolazi na Asienovim novcima Я ovako ЯЕ ili ЯСЕ. Ja u značenju ruskom nije bugarski ni ruski jezik tada još poznavao, jer se Я razvio istom iz А. Osim toga cara Asiena ili Asienja i ne pišu spomenica za Ю, kako Vam svjedoče rječnici Daničićev i Miklošičev. Ako se dakle ono zbilja ima na Asienja protezati, to ćete morati monogram razriešiti АС ili АСЕ ili АСБ, samo na ЯСЕ, jer bi to bio strašni anahronizam. Oblik slova ne smije nam smetati, jer znamo da je se а pisao obično ovako: Я, što je u monogramu lako bilo sastaviti. А možda ono i nije nego prosti grčko-slovenski а.

А zar ne bi Vi, ako se već ti novci protežu svi na Asenja I, smjeli u zadku onaj monogram i onaj μ tumačiti *българомъ и гркомъ?* ili možda samo *българомъ?* Nu ja sam prekoračio granicu – to su još jako tamne stvari, ali ne gubim nade, da će se ipak mnogo tamnilo razgaliti pomoću tako gorljivih sabirača narodnih starina, kao što ste Vi i tako marljivih i vještih objasnitelja kao što ste Vi.

Primite ovo pismo onako blagohotno, kako Vam ga ja šaljem. Polubolestan ne mogoh se svladati, da Vam ne izjavim svoju radost, svoju zahvalnost. S moje strane ništa ne smeta, ako hoćete da sadržaj njegov ili makar cielo gdje god saopćite ili možda kojom prilikom kako god upotrijebite.

Vaš
iskreni prijatelj V.Jagić

U Berlinu, 1. marta 1875.

9.

V. Jagić piše Š. Ljubiću iz Berlina u Zagreb. Moli za ispis pjesme „Od grada Zadvarja” iz prvog izdanja Kačićeva „Razgovora ugodnoga”, i dalje piše o mogućem prijevodu Ljubićeve „Numizmatike” na ruski.

Mного поштовани gospodine i prijatelju,
Ovaj put dolazim k Vami s malenom molbom, radi koje bijah se obratio prije 2 nedjelje dru Račkomu, ali on ili nije u Zagrebu ili je bolestan ili neće da odgovara. Molio bih Vas liepo, ako ima u muzealnoj knjižnici ili u akademičkoj Kačićev Razgovor ugodni u izdanju, koje je ranije od g.1759., da mi učinite ljubav te ispišete odanle pjesmu „Od

grada Zadvarja” od g.1685. Kačić veli u izdanju 1759. na str. 35. ovako: „Ova je pisma i prija od mene štampana, ali nije sve kako je ovde, jer sam je štampa kako sam je čuo pivati; ali budući istorije štio i drugačije od mudri ljudi razumio, eto je prikazujem svitu onako, kako se je dogodilo”. Odtole se vidi, da je u prijašnjem izdanju bila *narodna* pjesma. Obadvie porediti bilo bi zanimljivo, da se bolje označi odnošaj Kačićev k narodnomu pjesničtvu. Ja ću ovih dana početi lekcije o historiji slovinskog narod.pjesništva – te bi mi to dobro došlo. Učinite mi dakle ljubav te mi ili sami ili preko prof.Zoričića¹¹ javite, da li se mogu čemu nadati.

Piše mu Zoričić, da ste Vi ono moje pismo dali našampati – a ne bi li čovjek mogao onaj broj novina dobiti?

Još mi piše Zoričić, da ste nekomu ovamo numizmatiku poslali te ga na me uputili. Razumije se, da bih ja drage volje bio na uslugi, ali moram reći, da se do sele nitko nije javljao.

Ja sam Vam zaboravio u prvom pismu javiti, da mi je grof Uvarov u Kijevu govorio, kako bi on rada *ruski prievod* Vaše knjige našampati u organu arheološkog društva moskovskog. Ako Vi na to pristajete, možete stupiti s njim u dogovor.

Na dobivena odlikovanja od cara austrijskoga srdačno Vam čestitam. I pravo je tako!

Vaš iskreni poštovalac

V. Jagić

16.4.875.

(Körnerstrasse 5.II)

10.

V. Jagić piše Š. Ljubiću iz Berlina u Zagreb. Zahvaljuje na podacima iz Kačića i prenosi razgovor o Ljubićevoj „Numismatici”¹² s Theodorom Mommsenom.

Mnogo poštovani prijatelju,

Velika Vam i iskrena hvala na izvještaju, ako i nije nego negativan, ali sada barem znam na čemu sam. Ako bi kojom srećom došla Vama igdje do ruku koja starija edicija Kačića, ne zaboravite na moju prošnju.

Upravo jučer sastao sam se s prof. Mommsenom te Vam mogu javiti, da je Vašu numizmatiku primio. Po tome zaključujem da je i drugi eksemplar stigao na mjesto. Ako igda tko uztreba moju pomoć na korist Vaše knjige, budite uvjeren da ću drage volje biti na uslugu.

S osobitim štovanjem

Vaš V.Jagić

23.4.875.

11 Milovan Zoričić (1850–1912), statističar.

12 Opis jugoslavenskih novaca, Zagreb, 1875.

11.

V. Jagić piše iz Berlina Š. Ljubiću u Zagreb. Raspituje se o prvom izdanju Kačićeva „Razgovora ugodnoga”, piše o trvenjima i podvalama znanstvenika u Zagrebu i žali što se tamo znanstvenici bave politikom.

Mnogo poštovani gospodine i prijatelju!

Dužan sam Vam zahvaliti na poslanoj obavijesti, ako i nije nego negativna. Kako se vidi, do sele ne zna se trag prvom izdanju Kačićevu – što je vrlo velika šteta. Ja sve mislim, da bi se igdje u kakovu manastiru dalmatinskom mogao koji eksemplar naći. Ili možda u Pešti? Svakako i Vašemu vriednomu prijatelju liepa hvala – voluisse satis est.

Vaše risanje odnošaja zagrebačkih odgovara posve onomu, što sam čuo – preko Rusa. Bio je najme jedan mladi ruski učenjak nedavno u Zagrebu te se ne može, kako čujem, napripoviedati, kakov razdor, zavist i nesloga vladaju u Vašoj „literarnoj” sredini. Možete si misliti, da ja ljubim svoju domovinu te zato žalim što je tako – ali što bih joj ja mogao pomoći? Ja hvalim bogu, da ne zavisim vaše o milosti nekojih naših patriota!

Liepo bih Vas molio, da poručite g. Kukuljeviću, neka ne zaboravi da mi vrati onu knjigu, koju sam mu iz ovdašnje biblioteke poslao. Već je mogao iscrpsti što je htio – osim ako ga je u tom poslu smetala kortešacija za sabor. On bi se kao pametan čovjek mogao jedan put toga ostaviti. Novih lovora neće si steći, a blamirao se je već dosta puta.

Želeći Vam biti na uslugu te preporučujući se Vašem prijateljstvu.

Jesam Vaš odani V. Jagić

15.8.875.

12.

V. Jagić iz Berlina piše Š. Ljubiću u Zagreb. Razmatra pitanja Ljubićevih čitanja natpisa na nekim novcima.

Mnogo poštovani gospodine i prijatelju,

Preseljavanje iz jednoga stana u drugi (sada sam: Bendlerstrasse 17^b) i još neke familijarne okolnosti ne dopustiše mi da Vam odmah odgovorim. Ali i sada što da Vam odgovorim? Teško je reći, ovako je dobro, onako ne valja, kada nemaš ništa u ruci, ništa pod okom. Ja ne mogu ne željeti Vam sjajan uspjeh u borbi za autentičnost, a opet moram reći da mi se one vaše spomenice s njihovim čudnovatim nadpisima čine vrlo neobične. Ali da idemo redom:

Na 1°: ja bih svakako volio Vaše *благовърни царь* nego li *Novakovićev благовернах*. Ali ne vjerujem, da ne bi Biogradjani umjeli to pročitati isto kao Vi, da nije na njihovu novcu drugačije. To će dakle biti dva različita novca. Moglo bi se misliti, da je na Novakovićeveku eksemplaru štogod oštećeno te se ne može jasno pročitati kao u Vas, ali on piše *благоверна* a Vi *благовърна*, dakle ne može biti jedno te isto.

Na 2° r перпер može biti da je zbilja = yri perpere. Nema li nad r nikakve title? r ili r? Dolazi li na grčkim novcima brojna oznaka? Ako ne (toga ja ne znam, a ovaj čas nemam vremena da se ubavjestim), tada biste mogli i r čitati грѣкомъ. Ta zna se da je *car* Dušan kao majmun imitirao u svemu grčke careve.

Na 3° ωη čitaju ruski arheolozi ὦν t.j. istiniti, verus, sincerus – da li s razlogom, ne znam.

Na 4° K posve ste mudro razgonetali kao краљ а њ што је пред оним ја бић протегео к предзаднјој рјечи те читао Вљкашинъ.

Na 5° срѣбски не може бити што друго ван срѣбси.

Na 6° ne znam što reći. Ja bih najvolio ono sve za nesmisao proglasiti – ali to bi bilo lako reći, ali dok je spomenik u Vašim rukama, teško se s Vama upustiti u borbu. Ja ću Vam tek navesti moje skrupule = a) возда і предата исто као многи не могу бити српске форме, barem ne iz 14. vieka. *Može biti* da bi *mogle* biti forme *bugarske*? b) I вонвобитъ čudna je pogreška, koja bi se samo kao *bugarska* forma mogla s nevoljom protumačiti. c) орбонъ!! Cielom nadpisu ja ne mogu smisla razabrati: Арцеву і брера mogla bi biti nomina propria hominum – ali potvrde iz historije ja im ne umiem dati. Kod Grka dolazi još danas βρέττος. Baš za to, što je tako teško nadpis odgonetnuti, ne čini se biti tendenciozan t. j. podmenut. Ali ja priznajem svoju ... protumačiti ga.

Na 7° tko su ona četvorica, ne znam. Da nema jedan od njih biskupskog štapa, mogli bismo misliti da su četiri jevangjelisti jer su jevangjeliste često s knjigama (zatvoreni-ma) u lievoj ruci slikali (F. Martigny Dictionn. des antiquités chrétiennes 251). Možda su ono zbilja Sveti Simeon, Sava, i još koja dvojica iz familje Nemanjića? Ali kako dolazi onamo podpis сѣрнаследиє Уроша?

I ono sa Уроша ne mislim da je sa Urošem prije sina (сына) Uroša.

Na 8° opet čudne stvari. Воск dobro razriešiste Воскресение ali to je rusizam ili bar bugarizam. Isto je tako крестъ očiti rusizam, koji nikako ne dolikuje srpskoj starini XIV. vieka. Prije mogli bi bit da je ono upravo iz Savina vremena, ako drugi razlozi dopuštaju. Jer sv. Sava čini se da je još kojekako forme jezika miešao.

Ako se nadje, da su to originali, imaju veliku vriednost. Ali svakako treba da ih ljudski uzmete u zaštitu.

A priori čovjek je protiv njih.

Vaš iskreni V. Jagić

30.9.875.

13.

V. Jagić piše iz Beča Š. Ljubiću u Zagreb i raspituje se o napucima za snimanje natpisa.

Beč, 2.3.1887.

VIII. Lange Gasse 32.

Mnogopoštovani prijatelju!

Obraćam se k Vama s molbom, koju ćete mi, uvjeren sam, drage volje zadovoljiti, ako se samo može. Evo o čemu se radi.

Moj jedan učenik iz arheološkoga instituta u Petrogradu pita me, ima li kakovih naputaka o tom, kako se snimaju nadpisi? Ja znam samo knjižnicu profesora G.Hübnera „Ueber mechanische Copieen von Inschriften“ Berlin 1881. a ne biste li Vi mogli ukazati mi, kakove slične naputke iz arheološke literature talijanske? ili ste Vi gdje god o tome što pisali? Meni bi trebale samo kratke bibliografske notizze, makar i ukazanje na članke u žurnalima. Tada bi se taj mladi gospodin već sam sastavio za se i za rusku publiku što mu treba.

Ako mi dakle možete poslužiti kakovim citatom na take knjige ili članke, u kojima bi se našli kako se najzgodnije prave „abklatschi“ i td. Vi biste me puno obvezali.

Nadam se, kad opet dodjete u Beč, da nećete zaboraviti, da sam ja tu.

Vaš osobiti poštovalac

V. Jagić

Na poledjini pisma bilješka pisana Ljubićevom rukom: – Handbuch der Römischen Epigraphik von Carl Zell, Zweiter Teil, Heidelberg, 1874. (II. Ausgabe), p.345. (Hermeneutik und Kritik der römischen Inschriften).

Per conoscere la falsita delle monete V. Bullettino 1844.p.41.

14.

V. Jagić piše iz Beča Š. Ljubiću u Zagreb; raspituje se o mogućim nalazima „brončanih“ arheoloških iskopina na području napučenom Hrvatima, Srbima i Bugarima i o mogućnosti nabave zagrebačkih knjiga i časopisa.

Beč, 25. maja 1887.

Mnogopoštovani prijatelju!

Još Vam se nisam zahvalio za onaj naputak, kojega sam jedan komad poslao čak u Petrograd! A danas dolazim k Vama opeta s novom molbom: ako itko da mi pomogne, to biste mogli samo Vi. Moj prijatelj Stasov iz Petrograda pita me, da mu kažem, ima li kakovih „bronzovih“ starina iskopanih na teritoriju današnjih Hrvata, Srba i Bugara, i da li je što od toga objelodanjeno? Osobito sa slikama! Ja ću ga moći naputiti na Vaš „Viestnik“ da ondje traži – ali se pita, nema li što i drugdje, u drugim knjigama? Ako Vam vrieme dopušta, ljubazno Vas molim, javite mi, kakova djela mogao bih osobito za Bugarsku i Srbiju naputiti? On će biti puno blagodaran, a ja ću ako ih doznam preko Vas, savjestno javiti, komu ima za ubaviest bit zahvalan.

Još ću Vas moliti, da mi javite, ne bih li mogao za naš „filološki slovenski seminar“ dobiti Vaš „Viestnik“ u što obaljenju ciene? I Arkiv za povjestnicu jugosl. (osobito da mogu dobiti podpun eksemplar!) i Vašu numizmatiku jugoslavensku i „Popis predmeta predhist. u zem.muzeju“ – jednom riečju, sve one knjige što jih oglašujete na omotku Viestnika, čim se može podpuniji eksemplar – naručio bih za naš seminar preko Vas – a molim Vas, da sjećajući se da smo „ubozii vrazii“ sastavite račun što povoljnije. Novce poslat ću odmah, kako dobijem knjige – ako uztrebate makar i prije.

Pisao sam Račkomu gdje ga molim, ne bi li Akademija mogla svoj „Rad“, „Starine“ i „Monumenta“, ako ne badava, barem za obaljenu cieniu ustupiti našem seminaru – ele Vaš je predsjednik, gdje treba poklanjati, vele ekonomičan te mi ništa i ne odgovara!

Ruske akademije, Krakovska akademija, Češka Matica itd. dadoše nam sve svoje knjige badava. A jugosl.akademija?

S osobitim poštovanjem
Vaš V. Jagić

Na poledjini Ljubićeva bilješka:

Za Bugare neznam, jeli što naposeb izašlo, ali ima viesti u izdanju njihovog učen. društva, u putopisih kao (Felixa) Kanitza itd., a najbolje bi u tom informirati mogao Jireček¹³ mladji, ex ministar bugarski.

Za Srbe ima nešto u zadnjih Glasnicih.

Sada izlazi Starinar pod Valtrovićem,¹⁴ koji bi mogao informirati. Za obe žurnal antrop. u Beču.

Za Hrvate: Bull.^o di Spalato, Viestnik. Naš katalog.

Bibl.^a Hrvatska

” Valentinelli¹⁵

Arkiv, II. 1, II. 2., IV – XII. Codex Dipl.Viestnik – Izviešće 1880, 1881, 3,4,5.

15.

V. Jagić piše Š. Ljubiću iz Beča, zahvaljuje i tuži se na politiku koja odvraća ljude od znanosti, te šalje novac za poslane knjige.

Beč, 6. junija 1887.
VIII. Lange Gasse 32.

Bibliotheca Lit.Slavicarum

C.R.Universitatis Vindobonensis

Mnogopoštovani gospodine i prijatelju!

Ovo još nije naša zahvalnost za Vaš liepi dar, ta će ex offo. slediti; danas tek ja privatnim načinom zahvaljujem se Vama kao starome prijatelju na velikoj ljubavi, koju ste

13 Konstantin Josef Jureček (1854–1918).

14 Mihajlo Valtrović (1839–1915).

15 Bibliograf Giuseppe Valentinelli.

iskazali mojemu prijatelju u Petrogradu i našem seminariju, koji će i Vas uvrstiti u svoje prve dobrotvore. Dao bog te bi mladež naša – sve sami Slaveni, a među njima ima i Hrvata – umjela ocieniti povjerenje, koje njoj iskazuje preko mene toliki slovenski zavodi i tolika društva. Za sada svi mi stradamo suviše pod uplivom nesretne politike, koja ogorčava mnogima život a mladež smeta da ne posvećuje svoje vrijeme, kako bi trebalo, poglavito naukama! Ipak nisam još izgubio svaku nadu, zato se i toliko zauzimam za taj seminarij.

Danas šaljem na Vaše ime 9 for. 50 novč. po Vašoj želji 6 for. za numizmatiku, 3 za upis i kao godišnji prilog 1887. – a 50 novč. za poštanske troškove. Molio bih Vas liepo, da budete tako ljubazni, da mi pošaljete namiru za primljenih 9 for.50 novč. koju ću u svoje doba priložiti računima.

Mislim da bi dobro bilo, da Vi veliko i važno djelo, o kojem mi javljate, izdadete u sve-skama, jer bis dat qui cito dat.

Imam „Starinara”, ali taj se nikako ne može porediti s Vašim vjestnikom.¹⁶ Kako bi liepo bilo da mi (,) Hrvati i Srbi bar za takve specijalne listove ne trošimo na dva mjesta! Srpska bi vlada mogla povjeriti publikaciju Vama kao starijemu i vještijemu te u to ime svake godine nešto doprinieti, ali – hoće li to bar naša djeca doživjeti??!

S osobitim poštovanjem i velikom blagodarnošću
Vaš stari prijatelj i štovatelj V.Jagić

16.

Nedatirano pismo u kojem V. Jagić piše Š. Ljubiću iz Zagreba vjerovatno u Rijeku da mu oni u Zagrebu traže stan. Pismo je vjerovatno napisano 1867, kad je Ljubić došao u Zagreb.

Mnogo poštovani gospodine i prijatelju,
Budući nešto nahladjen, moradoh više dana ležati u krevetu te Vam s toga istom danas na Vaše poštovano pismo ovo odgovaram.

Mi smo na sve strane za Vas stan tražili, onakov, kako si Vi želite, nigdje: da u obće u gornjem gradu neima ov čas upravo ništa prilična. Mi svi bez razlike mislimo ovdje, da bi najbolje bilo, da Vi umah sami glavom ovamo dodjete te si ovdje preko zime kakovu god sobicu najmite, dok se za Vas stan zgodan nadje. Učinite tako, bit će najbolje. Međutim mi ćemo propitkivati simo tamo, nebi li što ipak bilo.

Toliko u brzo. Pozdravlja Vas dr.Rački, koji Vas jednako očekuje.

Vaš
V. Jagić

16 Starinar Srpskog arheološkog društva i Vjesnik Hrvatskoga arheologičkoga društva.

17. (11/VIII, br. 200–206)

Ivan Kukuljević Sakcinski piše Š. Ljubiću iz Zagreba na otok Brač o tiskanju njegove „Poviesti narodne dalmatinske književnosti” i drugih radova.

Veleštovani gospodine!

Duljom bolešću preprečen, mogu Vam stoperv sada odgovoriti na Vaše priateljsko pismo od 25/ 2 g.t. Kanaveličeva piesan koju Vaše gospodstvo Kolomanidom kersti, a mi bi ju volili nazvati Ivanidom, budući da od početka do sverhe piesnih ponajviše o Sv. Ivanu govori, već je odavna pročitana i razsudjena, te za dielo dobro i riedko pronadjena, ali da se još sada, dok Matica mnogo različitih troškovah imade, tiska na troškove iste Matice, stvar je nemoguća, jer utemeljitelji Matice viču uvijek da im samo piesme u ruke dajemo a nikakovih koristnih knjigah, zašto smo bili prisiljeni razpisati nagrade za nieka stroga znanstvena diela. Nu zato zamislite ipak mili — Gospodine, da ste Vi Vaš dragocjeni rukopis ovamo zabadava poslali, mi ćemo ga svakako, akone drugačije, to putem akciah izdati, jer meni osobno na sercu leži da ovaj naš najveći Epos kog imamo što prie bieli sviet ugleda. Možebit da bi ga već dosad bili počeli tiskati, da nas nije bio G.Gaj umolio za rukopis na pregled, htijući ga on sam izdati, nu pošto mu je po proračunu preskupo dielo za tisak se vidilo, to nam ga stoperv poslie niekoliko miesecah vrati.

Što se i dalmatinska matica jedva jedankrat kretati počimlje, veoma nam je drago i tim draže, što svoje dielovanje počima sa izdavanjem takog diela kao što je Vaša „poviest dalmatinske književnosti”.¹⁷ Vierujte mi, da mi velikom nestêrpljivosti čekamo ovo djelo, jer nam je neobhodno potrebito za pokazati svietu koliko je naš hêrvatski narod i duševno radijo; samo bi želili da vi Gospodine vašemu dielu dadete naslov „poviest dalmatinske hêrvatske književnosti” i to poradi naše bratje Serbaljah, koji bi rado da je sva Dalmacija *serbska* prem da tamo do jučer ime ovo skoro ni poznato nebiaše a mislimo da se nećete ni Vi imena hervatskog stiditi, kad se nisu Marulić, Hanibal Lucić, Zlatarić, Ivanišević, Armalušić, Hektorović¹⁸ i mnogimi drugimi dalmatini stidili.

U ostalom, ako imate još vremena, drago bi nam bilo, kad bi svoje dielo na pregled ovamo poslali, nebi li mi možebiti još štogod dodati mogli, budući da se i kod nas nieki već od duljeg vremena, ne baš poviestju književnosti, nu tim više *bibliografijom* domaćom bave, koja je pèrvi temelj i poviesti.

Hvala Vam iskrena na komadu starog rukopisa kog mi poslaste, ali on nije pisan glagoljicom, nego tako nazvanom bosanskom ćirilicom, koju bi ovdje nazvali takodjer *hêrvatskom* ćirilicom, jer su se i njom osim bošnjana kako služili i Hervati u našoj sadašnjoj granici i u Dalmaciji, osobito u *Poljicah*.

17 To je „Poviest narodne dalmatinske književnosti”. Djelo je ostalo u rukopisu.

18 To su Marko Marulić Pečenić, Dinko Zlatarić, Ivan Ivanišević, Jakov Armolušić, Šibenčanin, Petar Hektorović.

Neznam da li je ovaj komad što mi poslaste original ili je novii prepis, za kakvog ga ja držim, nu drago bi mi bilo kad bi mi čitav rukopis ovamo po pošti na prepis poslali. Rukopis nije toliko znamenit radi sadržaja, koliko radi jezika, govori o samim bolestima, i nevoljama koje su se od najstarijih vremena po svietu zgadjale, pa zatim o svakojakih zračnih fenomenah.

U prilogu pošiljam za Vas i za gosp. Nižetića,¹⁹ arhive, koje radi pozaboravljivosti našeg prišnjeg tajnika dosada primili niste.

Ostajem

Vašeg gospodstva pokorni sluga Ivan Kukuljević

U Zagrebu 20/4.853.

18.

I. Kukuljević piše S. Ljubiću iz Zagreba na otok Brač o njegovoj „Poviesti narodne dalmatinske književnosti” i o suradnju u „Arhivu za povjesntricu Jugoslavjana”.

U Zagrebu dne 11. svibnja 855.

Velecijenjeni gospodine!

Vašu povijest književnosti hervatskeu Dalmaciji, pripravna je ... matica ili historičko društvo tiskom izdati, samo mora prije dielo razviditi i vaše uviete znati pod kojimi bi vi to vaše dielo odпустiti hteli. Ako je što god u istom dielu izpušteno, to se vi valjda nećete protiviti da ono mi nadomiestimo kao n.p. ime kojega manje poznatoga spisatelja ili koje djelo budi tiskano budi rukopisno, a i pravopis morali bi u tom dielu onaj poprimiti koj je za škole u obće propisan. Izvolite dakle što prije dielo Vaše ovamo po pošti pod mojom adresom poslati, a ja ću već naložiti da se odmah razviti i vam odgovori.

Hvala Vam za vaš vrlo članak o Kotoru nu žalim što je tako kasno došao budući da je knjiga Arkiva već tiskana, a kada ćemo 5 izdati to još neznamo. Međutim staviti ću taj članak u Neven, ako Vam je po volji.

Što se Vaše molbenice radi stolice učiteljske u Rieki tiče, to Vas mogu priateljski izvestiti da ste š njome malko zakasnili jer onda bijaše već drugi za profesora imenovan, koji je sada kroz neko vrijeme suplirao.

Današnjom poštom pošiljam za vas i za našeg vriednog Dr. Nižetića kome iz srca veoma dugo zdravlje želim, dva komada moga ivjestja o putovanju po Dalmaciji koje sam lanjske jeseni poduzeo bio. Namjeravao sam poći i na otok Hvar i to baš onim parobrodom (Vienna) koj je kod Hvara naseo, ali bog i sreća htedoše da neidem onim brodom, te tako odgodih moj pohod za drugo vrijeme možebit da će ovo vrijeme veoma skoro doći

19 Petar Nisiteo, Starogradanin, erudit i Ljubićev stariji prijatelj.

možebit jur za koj mjesec. Veoma (se) u napred veselim vas gospodine lično poznavati onda te moći posjetiti i našeg učenog Nižetića i razviditi njegove zbirke i znamenitosti hvarske.

Tim vas ljubko pozdravljajući ostajem napried štovanjem

Vaš iskreni štovatelj
Ivan Kukuljević

19.

I. Kukuljević piše Š. Ljubiću iz Zagreba u Beč o važnosti sustavnog proučavanja naše starije književnosti.

U Zagrebu dne 29. studena 855.

Veleštovani gospodine!

Veoma milo biaše mi čuti iz Vašega poslednjega pisma da se sada nahodite u Beču te ste se tako i k nama i k ostalomu slavenskom književnom svijetu bliže primakli, a zajedno i priliku stekli iz raznih slavenskih vrielah crpiti onaj duh, koji je u miloj našoj Dalmaciji malo da ne sasvim iščeznuo i kojim se jedino na stepen stare duševne slave popeti može, k čemu ćete moći ne malo doprinieti.

Drago mi je da ste važno naše djelo o „hrvatskoj književnosti u Dalmaciji” svršili, to biaše svim našim književnikom milo čuti i oni se vesele u napred na ovo djelo, ma što mi pišete da Vam javim hoće li ga koje društvo ovdie izdati htieti, o tom Vam nikako podpunoga odgovora dati nemogu, dok se isto djelo ovdie nepregleda, jer takav je zakon našieh društovah, da se samo pregledana i po odbornicah presudjena djela izdati mogu. Da je za takovo djelo ovdie mnogo ljubavi i čežnje o tom ne dvojite, ali da Vam iskreno kažem mnogi sumnjaju da li će djelo tako velike važnosti kao što je Historia književnosti od Vas kao pojedina i *osamljena* čovjeka odgovarati sasvim duhu današnjem, a osobito očekivanju ovdešnjih književnika, koji su podrobno proučili stare naše pisce, jer se usudjujem kazati, da u čitavoj Dalmaii neima toliko zbirakah naših starih pisacah, koliko ovdje, pa i sam Dubrovnik, koji je najbogatiji sa rukopisi *svojijeg* pisacah, neima ipak mnoge stvari što mi ovdie imamo. Mi dakle ovdie u napred sumnjamo da li će Vaše dielo, ne toliko što se tiče duha kojim je izrađeno, koliko podpunog iscrpljenja dosad već poznatih predmetah i djelah svih dalmatinsko-hrvatskih pisateljah savršeno biti. Stoga bi Vas unapred molio, ako budete Vaše djelo ovamo poslali, što će nam veoma milo biti, da sliedeće unapred privolite: 1. Da možemo slobodno, ako bude štogod pogriešnoga izpraviti, i ako bude štogod, koliko mi znamo izpušćenoga, pridati. 2. Da privoljite da se Vaša poviest nazove Povjest ili Historia hrvatske književnosti u *obće*, jer negledeći na to da će po takom naslovu više čitateljah i ljubiteljah naći, što god, ćete se i vi na obširnije polje ono na kom su djelovali uprav vaši stari hvarski i ostali dalmatinski pisci, koji se nikad nisu stidili svoj jezik samo hrvatskim i svoj narod i svoju književnost samo tim imenom krstiti, znajući dobro daje uprav u Dalmaciji ne samo središće političke veličine hrvatske, nego i svega pokreta duševnog bilo, dočim u današnjoj tako nazvanoj provincialnoj Hrvatskoj nit je bio narod hrvat-

ski, nego slovenski ili više kranjski, niti je jezik do najnoviega vremena toliko izobražavan bio koliko uprav jedino u Dalmaciji i u današnjem hrvatskom i istrianskom primorju, izamši k tomu jednu stranu hrvatske Bosne. Ako dakle i Vi i neimate u Vašem djelu spomena o drugih pisacah nego samo onih što su se rodili u Dalmaciji, to mi ovdie možemo lasno pridati ono malo njih što ih biaše do našega novoga vremena. Ako li ste vi u Vašoj Povjesti i pisce dalmatinske novoga i našega vremena spomenuli, to bi dakako za nas malko teško bilo ukupno sve naše obće-hrvatske novije spisatelje iz ostalih pokrajinah hrvatskih kao Slavonie, Hrvatske, Bosne, Istrie itd. spomenuti, jerbo bi bio veliki pisao, zašto bi se to lasno izostavilo. U ostalom radite kako znate, ma želili bi ipak svakako da nam barem za kratko vrieme djelo vaše ovamo pošaljete, da znamo štogod o njemu reći i vama priateljski naše mnenje javiti, jer ako ikada, to se današnjega vieka pisci drže onoga načela i više očiuh više vidi, više mislih više smisli.

Isto me tako obradovalo što sam čuo kako ste vi osim spomenutoga djela još troja napisali, naime 1. Nadpise dalmatinske, grčke i latinske,²⁰ (žalibože da niste i slavenske, a jeste li barem latinske *srednjega vieka*, koji su od prevelike važnosti uprav za našu narodnu hrvatsku povjestnicu) — A. Municipalnu dogodovštinu hvarškoga otoka i 3. Slovník slavnih ljudih dalmatinske pokrajine. Iz ovieh djelah vidi se da ste vi ne samo duh i pravac naše današnje književne težnje dobro shvatili nego da ste i medju onimi riedkimi Dalmatinci koji se književnostju bave, skoro najmarljiviji te i najdalje dopirete umom i namjerami Vašimi.

U jednom ili drugom vašem djelu bit ćete po svoj prilici štogod kazali pjesnicah hvarških *Miši Pelegrinoviću* i *Nikoli Gazaroviću*, ako imate kakovih datah o njima veoma biste me obvezali kad biste mi odmah prvom poštom javili štogod o njihovom životu, jer budući da u Nevenu, i napose izdajem sada Chrestomatiju Pjesnikah hrvatskih, došo sam uprav na ova dva pjesnika od kojih neznam baš ništa kazati o njihovom životu, prem da imam u rukopisu od Pelegrinovića veoma važan njegov pjesmotvor *Jedjupka* (mnogo veću od Čubranovićeve) i prem da ga takodjer Hektorović spominje.

Nadajući se što *skoriemu* pismu od vas, ostajem sa svim štovanjem

Vaš pokorni sluga
Ivan Kukuljević

20.

*I. Kukuljević iz Zagreba piše Š. Ljubiću u Beč o financijskom stanju Matice, o izdavanju „Nevena”, o radu na povijesti hrvatske književnosti u Dalmaciji i o Ljubićeve „Dizionarioju”.*²¹

Mnogopoštovani gospodine,

Po želji Vašoj pošiljam vam današnjom poštom Vaš Kanaveličev rukopis natrag, kog sam dao vezati i na čelo mu stavio onaj naslov koj nam se je glede predmeta vidio biti

20 Vidi bilj 3.

21 Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia, Beč, 1856. „Sulla fondazione d’una colonia a Lissa de Dionigi tyranno di Siracusa, Gazzetta di Zara”, 1846, br. 30, vjerovatno je naslov tog Ljubićeve rada.

zanimljiviji. Žao mi je što ga Matica izdati mogla nije, ali pri najboljoj volji nemože jer ima godišnjeg dohodka samo 900 for. a u ne razprodanih knjigah leži do 3000 for. K tomu je dosad izdavala Neven kojega kao jedinog beletrističkog lista izdavati morademo, a odsad pomaže i na dalje izdatelja Prausa.²² Nu ufasmu se da će do skora kroz nieke okolnosti pomoći pa onda se može štogod učiniti i za izdavanje čitavih djelah starih naših hrvatskih pjesnikah, koji žalibože osim književnikah protresateljeh jezika malo čitateljeh imadu.

Drago mi je što ste Vaše djelo o dalmatinskoj (kakovi velite) književnosti predali za čitanje Vuku Štefanoviću, no bojimo se svi kojim sam to kazao da vas neće on nagovoriti na *srbsko* ime budući da nije nitko toliko hrvatskih stvari posrbio, koliko on, pa se tako Srbi ponose onim što nije u strogom smislu njihovo, nego bratje im hrvatske, a čudim se da i današnji Dalmatini sasvim zaboravljaju na ime svoga *naroda* kojim su se starci naši rodnom iz Dalmacije toliko ponosili. Slavni naš Marulić, Lucić, Vetranić, Hektorović, Baraković, Zlatarić, a i svi ostali kad bi u svom narodnom jeziku pisali, govorahu nekim ponosom da pišu *hrvatski* i smejali bi se bili da im tko kazà da pišu *srbski*, a sada hoće mladi mudraci iz Dubrovnika da je njihov jezik *srbski*, a vriedni naš starina u Zadru, kanonik Škarić stvori novo ime za svoj jezik, naime *slavjansko-dalmatinski* to je novi porod ostarjele misli niekih Srbah i Čeah koji su mislili nešta mudra učiniti kad su svoj jezik nazvali bili slaveno-srbskim i slaveno-českim što je pako concessia talijanom koji tvrde da ima u Dalmaciji dva jezika hrvatski i talijanski pa će onda morati i oni pisati in lingua italo-dalmata.

Ovoliko sam bio pisao prie mjesec danah nu nisam svršio pismo jer sam bio prekinut poslovi, a posli otišo sam na put odkuda sam se prie malo vremena vratio, a i namjeravao sam Vaš rukopis neposlati vam poštom ufajući se da ću dobiti koju zgodnu privatnu priliku, kad bi ovih danah stiže pismo G. Berlića spominjući me na Vaš rukopis. Pošiljao sam dakle rukopis pod adresom G. Berlića budući da mi nejaviste u Vašem pismu stan ni broj vašega konaka bečkog.

Vaš Dizionario biografico po malo će naći kod nas čitateljeh jer ljudi nerazumiedu talijanski, nu za me molim da zabilježite 5 exemplarah koje ću rado uzeti za se i za svoje prijatelje koji ponešto talijanski umiedo.

Piše mi g. Berlić da se Vaše djelo Povjestnica Dalmatinske književnosti u Beču kod Me-histaristah stampa,²³ te me je veoma razveselilo i budite uvjereni da će kod nas u Hrvatskoj obćenitom radostju primljeno biti.

Tim Vas ljubezno pozdravljajući i Vam se preporučujući ostajem osobitim štovanjem.

U Zagrebu dne 15. ožujka 856.

Vaš pokorni sluga
Ivan Kukuljević

22 Josip Praus (Rychnov, Češka 1829 – Sisak, 1874).

23 Djelo je ostalo u rukopisu koji se čuva u Ljubićevoj ostavštini u Historijskom arhivu u Zadru. O tome Zlata BOJOVIĆ, *Povijest narodne dalmatinske književnosti Šime Ljubića*, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, Beograd, Priština, Tršić 11–15. IX. 1978, 8, str. 83.

21.

I. Kukuljević iz Zagreba piše Š. Ljubiću u Beč, potvrđuje primitak tri primjerka Ljubićeve „Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia” (Beč, 1856), potom o radu na proučavanju starije hrvatske književnosti i o pitanju narodnog imena u Dalmaciji.

U Zagrebu, dne 26.lipnja 857.

Velečastni gospodine!

U smislu Vašega častnoga pisma od 10. o.m. imam vam javiti da sam ja, makoliko se siećam prije moga odlazka na moje poduže putovanje, ako se nevaram, po gospodinu Brliću od Vašieh Dikcionarah samo tri exemplara primio i to za g.Gaja, Galca i za mene, i to kako mi B. reče u ime poklona. Siećam se pako da sam Vam 5 podpisah posao, ma neznam više od koje gospode. Pošiljajući Vam dakle ovdie za iste pet exemplara 6 i 40, molimo Vas ujedno da mi javite komu i po kome ste ih poslali ovamo, jer ja ih niesam nikome predao, a moguće je da su kome drugome u ruke došle kad sam ja na putu bio. Zajedno vas molim da mi takodjer imena od one gospode prijavite što su se na listu po meni Vama poslanomu, za rečeno djelo podpisali.

Što radi Vaša Povjestnica slovinske književnosti u Dalmaciji, jeste li ju počeli tiskati i hoćeli još ove godine izaći? Arkiv bit će tečajem drugoga mjeseca gotov, sad se štampa 23.Ark. U izvjestju mome o putovanju po Dalmaciji u Rim spomenuo sam i Vas. Ja nastavljam u Nevenu Stare hrvatske pisce, ih kojih ćete možebiti štogod izvaditi moći, jer ih ima mnogo, koji su jedva po imenu poznati. Ja ih krstih pisce *hrvatske* jer se tako, većom stranom sami zovu po rodu i jeziku, a samo kasnije upotriebili su Dubrovčani i *nieki* Dalmatini ime *slovinsko* radi sloge budući da je to pravo ime svih južnih Slavenah od starine, nipošto pako *srbsko* koje ime rado bi nam narinuli njeki *nevješti* ljudi, koji se nikada potrudili niesu naš narod po sadašnjoj Hrvatskoj, Dalmaciji, Istriji i Bosni malko dublje proučiti. Ja sam se u Dalmaciji s nova osvjedočio da je kod konservativnog našeg naroda sve do Arbanije ime *hrvatsko* jedino živo i narodno. Valja dakle i nama književnicim ako želimo s narodom pošteno postupati njegovu svetinju, medju koje narodno ime svakako spada, krepko i postojano čuvati, pa samo onda u drugim zamjeniti, ako nijednu granu južnih Slavenah nevredja, kao što je ime ilirsko ili slovinsko, nu i to samo onda kad se u obće i o svim južnim Slavenima govori, a ne kad se jedino o Dalmaciji govori, gdi je od pravieka bilo središte političke, književne i umotvorne sile *hrvatske* i to samo hrvatske izuzamši nekoliko naseljenikah iz Italie, ili budi odkud.

Najvećim štovanjem ostajem

Vaš pokorni sluga Ivan Kukuljević

22.

I. Kukuljević iz Zagreba piše Š. Ljubiću u Mletke, izražava zadovoljstvo zbog postignute suglasnosti u ideološkim stavovima i gledištima o Dalmaciji, o Ljubićevu radu u mletačkom Arhivu, o izdavanju „*Jura Regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*”, o izdavanju hrvatske bibliografije i o Giuseppeu Valentinelliju.

Visokoštovani gospodine!

Vaše pismo koje sami našem banu i kardinalu pročitao razveselilo nas je veoma, tako može samo pošteni dalmatinska duša, kojoj je više stalo do obćenite koristi i slave i napredka, negoli do sebičnih kojekakvih požudah.

Ima istinabog u Dalmaciji dosta ljudi koji smisao sjedinjenja neshvaćaju, ili su mu protivni, jer zemlji i narodu medju kojim žive nikad prijatelji bili nisu, ali ufamo se u Boga, da će veća strana pametnih i poštenih Dalmatinacah uz nas prionuti, jer mi neželimo dirati ni u najmanje pravo njihovo, ni u jezik, ni u ikoju drugu stvari koju uzdržati sami žele.

Banu sam dao Vašu adresu kad je pošu u Beč. Neznam što namjerava s Vama, ali budite uvjereni da na Vas zaboraviti nećemo.

Drago mi je bilo čuti da Ste toliko blaga literarnoga u Mletcih sakupili. Imam i ja njeke prepise iz Liber Album i Paitorum, ali su spomenici najstariji od 12.Vieka. Ako ste što starijega našli milo bi mi bilo kad bi mi barem sadržaj priobćili.

Ja izdajem sada pod naslovom Jura „Regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae” medju ostalimi i sve povelje koje govore o *javnom pravu* našieh zemaljah. Ako ste može biti što takova našli što bi u taj predmet zasiecalo, molim Vas da mi pošaljete, ja ću saviestno naznačiti pri svakoj povelji vaše ime.

Ako se je g.bibliotecar Valentinelli vratio iz Španije kažite mu da ja već odavna čekam na viesti njegova povratka, da nastavim pošiljanje njegovih korrekturah od bibliografije Dalmatinske.

Mi smo ovdje izdali podpunu hrvatsku (t.j.slovinSKU bibliografiju). Kad bi znao kamo vam ju imam poslati, poslao bi Vam ju.

Tim Vas ljubezno pozdravljajući ostajem sa svim štovanjem

Vaš pokorni sluga

Ivan Kukuljević

U Zagrebu 30/12.1860.

23.

I. Kukuljević iz Zagreba piše Š. Ljubiću na Rijeku, raspituje se o izvorima za hrvatsku povijest u mletačkom Arhivu, o mletačkim izvorima što se nalaze u bečkim arhivima, te moli na posudbu neke ispise.

U Zagrebu, dne 2/4.866.

Visokoštovani gospodine!

Prije dvie još godine priobćili ste mi prijateljski popis nekijh rukopisah, što ste ih velikom marljivošju prepisali u raznih Arkivih i knjižnicah, nu u ovome popisu nenalazim naznačene izvadke iz mletačkih kronikah što se nalaze u Mletcih i u carskoj knjižnici u Beču.

Pošto ja sada priredjujući gradivo za moja Monumenta dadem ujedino izcrpljivati sve rukopisne mletačke kronike u Mletcih i u Beču, to bi mi veoma milo bilo, da mi priobćite, iz kojih kronikah i na kojem mjestu, činili ste vi Vaše izvadke, o kojima mi g. kanonik Rački kaže da ih imate.

Kad bi ujedno ove Vaše izvadke meni na njeko vrieme na porabu povjeriti htjeli, učinili biste mi veliko prijateljstvo isto tako kad bi mi za njeko vrieme pozajmili vašu 1. Cronaca di Spalato, 2. Giurisdizione antica di Veglia del Vinciguerra i 3. Croanaca Zadertina, koje rukopise naznačili ste medju meni priobćenim prepisi, i od kojih ako se nevaram, imam ja takodjer prepise, samo bi valjalo da ih prispodobim, jesu li jedni te isti.

Želio bih takodjer znati da li ste u Beču upotriebili zbirku Foscarinievu u carskoj knjižnici, u kojoj ima veoma mnogo stvarih mletačkih i naših. A drago bi mi bilo da mi priobćite i točan popis svih onih prepisah, koje ste posljednje godine u Mletcih nabaviti priliku imali.

Tim kad vam srdačno blagodarim za priposlano mi izvrstno Vaše djelo: Ogdalo književne poviesti jugoslavenske, koje sam osobitom nasladom čitao, ostajem Vas ljubezno pozdravljajući

Vaš iskreni štovatelj
Ivan Kukuljević

24. (11/VIII, br. 287 a i b)

Theodor Mommsen iz Trsta piše Š. Ljubiću na Rijeku, raspituje se o rimskim spomenicima na Rijeci i okolici.

Reverendissimo signore,

Avevo qualche speranza, che il viaggio epigrafico di quest'anno mi condurrebbe anche costi e che così avrei la buona fortuna di rivederlo dopo tanti anni. Ma le vicende politiche avendo ritardata la mia partenza, ora debbo restringermi a ciò che è del tutto indispensabile nè potro capitare nè a Fiume nè a Segna, siccome speravo. Intanto mi rivolgo a Lei colla preghiera di favorirmi copie esatte delle lapidi esistenti a Fiume, specialmente della nuova dedicata alla dea Sentona o comunque si chiama, conoscendo abbastanza a le sua pratica delle lapidi antiche e la sua gentilezza e cortesia verso quei che fanno il medesimo mestiere. Se sarebbe possibile di aver pure da Lei copie delle iscrizioni ed anche di Segna, le avrei care assai; ma so, che questo sarà difficile ne vorrei incomodarla.

Mi manca pure un articolo trattando della antichità di Croazia pubblicato nell'Eco di Fiume 1858.N.136-140; l'ho cercato dappertutto nè ho potuto trovarlo nemmeno qui. Se La puo inviarmelo a Berlino, sia che si trovi occasione d'acquistarlo, sia *sub lege restitendi*, mi farà un altro esimio favore.

La sua risposta in altri quindici giorni mi troverà a Berlino, per dove le aggiungo il mio indirizzo. Voglia credere, che resto con sincera stima e gratitudine.

Suo divotissimo
Mommsen

Trieste, 5. ott. 1866.

25.

Th. Mommsen iz Berlina piše Š. Ljubiću na Rijeku, zahvaljuje i zanima se za rimske iskopine iz sjeverne Hrvatske i Slavonije.

Stimatissimo Singore,

Ho avuto carissime le sue comunicazioni sulle iscrizioni di Fiume, le quali arrivarono giusto appunto quando queste andavano sotto il torchio. Il coro cio che si fornisce l'antica Tarsalia, ma tanto piu que' rari avanzi de' Romani dovrebbero tenersi in pregio ne guastarsi in quella maniera veramente barbara.

Nuovo affatto ed importantissimo per me fu il diploma militare, che non mi avevano mandato i miei corrispondenti a Agram. Per una rara ventura abbiamo qui a Berlino un altro diploma dell'istesso mese ed anno come quel suo; e ho potuto con questo ajuto racconzare qualche notizia non previa di interesse sulla famosa guerra che condusse sul trono Vespasiano e che fu descritta da Tacito.

Ella mi rende un grandissimo servizio, se vuole continuarmi di comunicarmi sulle nuove scoperte di Croazia e Slavonia, di cui assai poco ci capita finora, specialmente perchè quei signori perfin per le cose epigrafiche si servono del loro idioma sconosciuto fra noi e così nascondono piuttosto che pubblicano ciò che stampano. È incredibile, come non si (sa) quasi niente degli avanzi Romani in que'paesi, specialmente nella Croazia militare. Ella, che unisce alla conoscenza della lingua e de'luoghi la coltura Italiana e Tedesca, si trova nella posizione di rimediare questo difetto, e spero che non mancherà di farlo.

Le ho inviato un mio volume, che forse non conosco, e le prego di gradirle, ora più ancora di conservarmi la sua amicizia e di continuarmi il suo dotto ajuto.

T. Mommsen

Berlino

Schönberger Str. 13.

22. Marzo 1867.

Mi farria sapere, dove è stato pubblicato il diploma in discorso per la prima volta.

Uz ovo pismo još i popratni dopis:

Bessersche Buchhandlung W. Hertw. 7. Behrenstrasse Berlin

Berlin 23/II-1876.

Euer Hochwohlgeboren,
beehren wir uns im Auftrage des Herrn Professors Mommsen, beiliegend ein Exemplar
seiner Römischen Forschungen zu übersenden.

Hochachtungsvoll u. ergebenst
Bessersche Buchhandlung

26. (11/VIII br. 343–344)

Vinko Pacel piše Š. Ljubiću iz Rijeke u Split o „Dizionariju” i prodaji „Nevena” u Splitu.

na Rieci, 6. lipnja 1858.

Vele štovani gospodine!

Oprostite što vas napastujem, ali nije druge, moram. Vi Ste st. gl. u Vašem „Dizionario biografico” napomenuo „Lažnog cara Stjepana Maloga” pod imenom Žanović; molim vas uljudno odakle crpiste ona data? Ona su tako znatna, da sam se već odavna nakanjivao pisat Vam i prosit Vas savjeta, dok mi sbilja dopeklo, te me evo sada upravo pred vaše pošteno lice.

Drugo što Vas molim, jest, da Vas upitam, što je s prievodom rečenoga „Dizionarija”? Jer ako se ne varam bijaše to razglašeno pa sada umuklo, a mi buduć urednici Nevena, to nam dolaze pitanja i za ovo i ono, a ta o dodjoše već nekoliko i za vaš rječnik; jer po naših krajevah s one strane Primorja slabo ljudi znaju talijanski, te im tako nije Vaše djelo pristupno; doista bi vriedno bilo da ga izdate i što se može ispravite, a ja i mnogi drugi drage bi Vam volje pomogli koliko i čime možemo. Ne dajte truhlosti na nas, ogrezosmo duboko u neradu – za to nas tudjin prezire, jer se navali njegovoga duha ne branimo; a kako ćemo se braniti, kad ne učimo svojega.

Treće što vas molimo jest, javite nam gdje ste, da vam uzmognem Neven slati, ta jedini naš belletrističan list, pa ia za toga po Dalmaciji slabo tko haje tako, da i ljudi, kojim je glas u nas po Horvatskoj pukò kao da su to duše koje za narod svoj i njegove narodnosti što mare – a kad tamo, to je samo pust glas, a stvari ničesove. Tako mora narod propasti, kad mu prve književne glave ne mare za nj ni za njegovo nego samo za svoje. Kad je takva naša knjiga kupovati, onda smo sirote da gorje ne ima na svijetu, a što novca poizdajemo za knjige, tudin jezikom štampane – to je doista grieh. Slobodno teknite svakomu i preporučite Neven, jer se on (Neven) više doista stara o Dalmaciji nego li mnogi Dalmatinci; dokaz je u njemu, samo ga valja čitati.

Ovo što rekoh, ne rekoh vam, št. gosp. jer doista Vaša djela svjedoče da Vam ovoga ne treba govoriti; ali rekoh, da ga se tiče, a takovih dosta, dakle i prilika dosta govoriti.

Oprostite što Vam zabavih i usrećite nas kojim pismetom od Vaše čestite ruke; time se preporuča Vašemu uglednomu prijateljstvu

Vaš Vinko Pacel
c. kr. gimn. prof. i urednik Nevena

27.

V. Pacel iz Rijeke piše Š. Ljubiću u Split, moli ga za suradnju u „Nevenu” i da se pobrine za prodaju tog časopisa u Splitu. Piše i o mogućnosti objavljivanja Ljubićeve „Poviesti narodne dalmatinske književnosti”.

Velečastni gospodine!

Baš Vam liepa hvala na Vašem listu, koga sam izgledao kao ozebao sunca.

Molim Vas ne zaboravite kad Vam bude do ruke na Stjepana Maloga.

Pitate da li bi mi drago bilo štogodj iz Vašega pera; a ja Vas zaklinjem i molim, dajte što imate, sve što vriedi ima mjesta u Nevenu.

Dalje Vas molim, svjetujte me kako bi se Neven razopćio po Dalmaciji, jer se kako znate i sam vrlo malo haje za našu knjigu. Kakvi su Vam drugovi učitelji, ne bi li se koj udružio za Neven? a ne bi li učenici gimnazijalni? Za njih je ciēna nizka učinjena baš navlaš.

Ja pisah sada Brliću, da ako Vam kani slati Vašu poviest, neka ju pošlje otud, da ju malo vidimo, može biti bi se moglo tiskati na predplatu, ako nije preveliko. Kako vidite iz Nevena, hvala Bogu u nas je nastala radnja književna kako nikada, ova je godina obilata. Naša je namjera s Nevenom bila, ustanovit vremenom književno društvo, ali nam slabo ide na ruku čitateljstvo, s velim nehajstvom.

Molim Vas, ako znate koga tu u Spljetu ili gdje po Dalmaciji da što naški piše, ili ima što naški pisanoga, javite mi. Nam je mnogo do toga da se barem pobilježi sve gdje je što.

Pozdravite sve koji su vriedni našinci. Od najpače pozdravlja Vas učtivo

Vaš na svaku uslugu pripravn
Vinko Pacel,
c.kr.gimn.prof.

na Rieci, 22. srpnja 1838.

28. (11/VIII, br. 368c–374)

Franjo Rački iz Zagreba piše Šimi Ljubiću u Rijeku o objavljivanju Ljubićevih rukopisa i njegovoj suradnji u „Književniku”.

Gospodine!

pripravljam se od davna, da Vam pišem; a i sada evo vam u kratko nekoliko rieči.

Pongračića nije bilo kod mene, da mu izručim u povratku Vaše rukopise. Mislim da jih možete ovdje ostaviti, ako jih silno netrebuje; jer nadam se, da ćemo jih tiskati s Vašom dozvolom buduć je „arkiv” sada u moje ruke došđ; kako? o tom pisat ću Vam, ako privolite na taj predlog i obznanite mu uvjete.

Nadam se da ćete perom podupirati naš „Književnik”. Za I. svezak imamo dosta materijala, te će do skora izići. Mislim, da će Vas zanimati. „Archivalia” neprimamo zbog

prostora; ali članke strogo znanstvene. U epigrafici, arheologiji, numismatici, poviesti, kritici itd. ostaje Vam široko polje. Za tabak dobiva se 20 f. u ime nagrade.

Drago mi bi bilo, da mi priobćite izkaz i popis svojih rukopisa.

Drugi put više. S bogom

Vaš štovalac Fr. Rački

U Zagrebu 27. prosinca 1863.

29.

F. Rački iz Zagreba piše Š. Ljubiću na Rijeku o mogućnosti da se on preseli u Zagreb i tamo dobije mjesto, o otvaranju Akademije i organizaciji znanstvenih prilika, o Ljubićevim rukopisima i njihovu objavljivanju, o imetku Akademije i mogućnosti da Ljubić dobije potporu za znanstveni rad u Mlecima ili drugdje.

Prijatelju!

Oprostite mi, što Vam nisam odmah odgovorio na Vaše pismo; tà znate, da se uz Sabor malo može prijateljski dopisivati.

Najprije Vam iskrena hvala na Vašoj meni uz toli slavna učenjaka posvećenoj knjizi. Čim dospijem, naumih o njoj koju napisati i preporučiti ju.

Veoma bi mi bilo žao, da nas Vi i Bakotić²⁴ ostavite.

Uztrpite se, ako iole možete, tà valjda neće biti u nas uvijek ovako. Osobito Vi počekajte malko; jer ja mislim, da biste mogli u Zagreb doći, dà kako, ako vas je volja, čim se urede naši zavodi, bud muzei, bud knjižnica, a to bi *moglo* biti još ove godine.

Možebit ćete se čuditi, zašto se akademija neotvara. Mi smo bili tako zamislili, da se ona tečajem Sabora oko 15 t.m. svečano otvori. U to ime gotove su sve predpriprave. Kada bi je bio otvorio naš pokrovitelj a bili bi dà kako pozvani svi pravi članovi. On mi piša iz Beča, da bez njega otvorimo akademiju. Svi ovdješnji akademici misle ovako: neka započne djelovanje akademije t.j. neka se razredne sjednice čim prije drže, časopis i djela izdavaju itd.; nu svetčana skupština da se ureče dojučega mjeseca, kada će pokrovitelj moći ovamo doći.

Ovdješnji pravi članovi dogovorili su se po razredih, što da se radi, a dogovoreno priobćiti će se, kada vi drugi ovamo dojdete. U I. razredu priobćit će se, da se postave dvie komisije, jedna *jezikoslovna* za izdavanje starih pisara hrvatskih, i za sakupljanje gradiva za velik riečnik, druga *povjestna* za izdavanje historičkih spomenika. U ovu doćete dà kako i Vi. S toga bilo bi dobro, da od svojih rukopisa one izaberete i poredate, koji bi se kano cjelina za sebe mogli možebit već sada štampati. Imam vam primjetiti, da će se sastaviti također komisija iz historika i jurista za izdavanje statutâ, zakonâ, saborâ itd. Mislite o svem tom. Razumjeva se, da će Vam akademija djelo nagraditi.

24 Antun Karlo Bakotić, profesor fizike, koji se tada preselio u Split i bio profesor na tamošnjoj gimnaziji.

Mi smo preuzeli upravu imetka akademičkoga, s glavnicom matice, koja će se pridružiti imat ćemo do 280 000 for.

Na dalje — ako vas je volja ovih praznika poći u mletački arkiv ili kamo drugamo, akademija može vam dati trošak itd. Ove godine i onako nećemo mnogo trošiti — a novci su za to, da se u književne svrhe troše. Hoćete li putni trošak, što ga vam dugujemo, dići kada opet ovamo dođete?

Društvo nar. doma izjavilo si je pripravnim predati nam tu kuću. Obećao nam, da će se do skora „stari kasino” prirediti za muzej.

Očekujemo razpust Sabora. Onda ćemo započeti djelovanje akademičko, jer sada sve i onako gleda na Sabor.

Da nisam Saborom prepričen, bio bi išao u Moskvu.
Uzmite na uzdarje ovaj iztiskak mojega djelca o Rieci.
Pozdrav gg. Bakotiću, Kazaliju²⁵ i ostalim.

Vaš prijatelj Franjo Rački

U Zagrebu, 26. svibnja 1867.

30.

F. Rački piše iz Zagreba Š. Ljubiću u Beč o njegovu namještenju u Zagrebu i o izdavanju njegovih rukopisa.

Štovani prijatelju!

Vrativši se iz Đakova kući nađoh toliko pisarije, a od dva dana posjeti mi toliko vremena zapremaju, da vam tek sada odgovaram napisano od 3. t. m.

Najprije blagodariam na dobroti, što izplatiste Forenhaltera. Želite li odmah u Beč novce? ili da vam jih u Zagrebu izručim?

Vi možete tražiti koje mjesto u muzeju i bez priloga, a u molbenici možete obećati, da ćete te priloge, kojih sadržaj možete naznačiti, kašnje iz Rieke priposlati. Do sada se nije nitko prijavio, nu — kako mi sam piša — prijavit će se za mjesto pristava prirodoslovnoga zemljak vam Brusina, koga nam sa svih strana hvale. Ja nedvojim, da ćete dobiti mjesto; nam će pače veoma milo biti, dodjete li u našu sredinu, jer akademike i onako rastjeravaju. Gledajte dakle odmah poslati molbenicu na akademiju. Što se vremena namještenja tiče evo kako stvar stoji: „Stari kazino” priredjuje se već mjesec dana za muzej. Ljudi od graditeljstva uvjeravaju me, da će prostorije biti gotove do 15. studenoga; ali bojim se, da će se djelo zavlčiti do konca rečenoga mjeseca. Mi ćemo dogovorno s nam(jesničkim) vijećem njeke popuniti tako, da dotično osoblje bude ovdje, kada se sbirke prenašale budu u nove prostorije. To će teško biti prije 15. studenoga. Mi bi smo imenovali prije, kada bi vieće doznačilo n. p. od 7. studenoga. U ostalom ja ću ovieh dana porazgovoriti se s dotičnim referentom, pak ću vam prijaviti. Nadamo se ipak, da možete već ovdje biti na novom mjestu polovicom stud(enoga). Mi

25 Pasko Antun Kazali, hrvatski pisac, Dubrovčanin.

ćemo se u ostalom toga držati, da ako se za sva tri mjesta ne prijave strukovnjaci, da jedno ostane nepopunjeno, samo da si nesposobnjaka nenaprtno na vrat. Dva već(,) hvala bogu(,) imamo: Vas i Brusinu, od kojih može se naš muzej nadati napredku. Prem znadem, da Ste vi na te stvari mislili, sporazumite se ipak sa vještaci u Beču, kako bi prema znanosti najzgodnije bilo urediti naše arheološkičke zbirke, kao što su: numizmatička itd. Pače ogledajte se i za najzgodnije (ali ne presjajne) ormare itd. da ovamo dodjete s gotovom osnovom.

Drago mi je što nastavljate svoja arkiv(ska) studia. Kada ovamo dodjete dogovorit ćemo se, kako bi akademija mogla izdavati „monumenta” historijska. Molim Vas, ako imate prilike, sravnajte izdanje Kararino²⁶(,) listine pod A (u arch. capit.) s maticom. Listina je vele važna; ali na nekih mjestih *sigurno* pogrešno štampana ili prepisana.

Molim vas takodjer, da pitate Miškatovića²⁷ kako da neprima „moskovskija vjedomosti”, jer opet ovamo dolaze. Neka učine shodne naredbe. Inače ja sam pripravan primati jih na dalje; nu cienim, da bi od koristi bile Pozorovoj redakciji.

Mi ćemo vašu razpravu štampati u I. svezku akad(emijinog) časopisa, koj se sada doštampava.

Pozdravite gg. Bogišića,²⁸ komu ću ovih dana pisati, Miškatovića i ostale.

Primite izraz moga štovanja

Vaš prijatelj
Franjo Rački

U Zagrebu(,) 10. list(opada) 1867.

31.

F. Rački iz Zagreba piše Š. Ljubiću na Rijeku o toku natječajnog postupka.

Štovani prijatelju!

Na vaše cienjeno pismo od 2. t.m. odgovor sledi:

U posljednjoj skupnoj sjednici odlučeno je: da se sastavi odbor, sa dva člana iz svakoga razreda, koji će pregledati molbenice svih natjecatelja za muzejska mjesta, pak obrazloženi predlog učiniti akademiji. Što to prije nije učinjeno razlog vam je taj, što priredjenje novih prostorija za muzej, koje bi imalo gotovo biti 7, onda 15, jedva (?) bude gotovo 30.t.m.(,) a naše oblasti teško bi prije doznačile plaću imenovanomu osoblju.

Sada je dakle stvar u ruci odbora, koji će tečajem ovoga mjeseca skupnoj sjednici predlog učiniti. Nu mogu vas obavijestiti kako većina akademika misli.

26 Splitski arheolog Francesco Carrara.

27 Josip Miškatović, pisac, prevoditelj ruske književnosti i političar.

28 Baltazar Bogišić, Dubrovčanin, pravni povjesničar.

Za čuvara molili Ste vi, Vukotinović²⁹ i dr. Špor. Za pristava sijaset, ali ni jedan sposoban osim Brusine i nekoga Müllnera(.) Slovenca, koj je njesto o „Zukunftu” pisao o uredjenju muzea. O posljednjem neće valjda ni govora biti iz mnogih razloga. Jamačno će dakle imenovan biti Brusina za pristava prirodoslovca.

Mi povjestnici i jezikoslovci volili bismo, da kod muzea budu dva arkeologa(.) t.j. čuvar i pristav; ali prirodoslovci rado bi imali takodjer čuvara, pak misle, da ovo mjesto ostane izpražnjeno, dok se prijavi sposoban prirodoslovac osobito geolog. Na dalje – skoro nitko nebi rado imati Vukotinovića, a opet nebi ga htjeli simpliciter zabaciti.

Stoga misle se taj put ovako obiće taj tjesnac:

mjesto čuvara neka ostane nepopunjeno, imenovati vas za prvoga pristava s funkcijom čuvara, a Brusinu za drugoga, prirodoslovca, pristava.

Nitko ne sumnja o vaših sposobnostih – ali misli se, da bi se tim načinom iztislulo, a opet neuvriedilo Vukotinovića. Vam pako, kada se muzej uredi i prijavi (možebit već na godinu) mlađji sposoban arkeolog, ostaje sveudilj mjesto čuvara, što vam ja i ostali prijatelji želimo, i o čem ćemo nastojati.

Molim vas, da mi *odmah* prijavite, jeste li tom kombinacijom zadovoljni i naime da *sada* primite mjesto 18^a adiuncta s funkcijom čuvara, koji se nebi imenovao. Drugi bi bio Brusina. U početku bi vam bila plaća 900 for. (.) ali akademija bi izposlovala vam nagradu za poslove čuvarske. Osim toga neimajuć posla sa školom, mogli biste prirediti za štampu mletačke rukopise itd.

Vaše arkeologičke crtice štampane su; nagrada doznačena (–) 70 for. po tabaku.

Hektorović predanje odobru, koji će izraditi osnovu, kako da se stvari pisci izdaju.³⁰

Očekujuć od vas odgovor ostajem

Vaš prijatelj Rački

U Zagrebu 8/11 1867.

PS. Ako pristajete na ovaj predlog, možete biti med nami već, nadam se, u prosincu o.g.

32.

F. Rački iz Zagreba piše Š. Ljubiću na Rijeku. Javlja mu da je izabran za pristava muzeja u Zagrebu i daje mu upute.

Štovani prijatelju!

Danas imaste primiti dekret imenovanja za muzealnog pristava. Za vaše ravnanje imam to priobćiti.

Čuvara mjesto ostade izpražnjeno. Za pristava imenovani Ste vi i Brusina. Odbor (Matković, Jagić, Veber, Muhić, Schlosser, Šulek) zaključio najprije, da se za sada (radi Vu-

29 Ljudevit Vukotinović, pisac i prirodoslovac.

30 To je život Petra Hektorovića sa testamentom pjesnikovim, Stari pisci, VI, str. III–XXVII.

kotinovića) nitko neimenuje čuvarom(,) mislio je da nije vlastan predložiti Vas za pristava, jer da vi toga mjesta netražite; s toga neka se nov natječaj razpiše. Ovo dočuvši dao sam ja očitovanje, da sam vlastan iz vašega pisma očitovati, da vi, u onom slučaju ako se za sada nebi popunilo mjesto čuvara, bili bi voljni primiti i mjesto arkeol(ogičkoga) pristava s nadom, da će vam se mjesto čuvara podieliti čim svojim radom dokažete svoju podpunu podobnost. Nù ni ovo očitovanje, tobož *uvjetno*, nije se većini odbora svidjelo dovoljno. S toga ostade (ne svi) većina kod prvoga predloga. Glavni opONENTI bijahu Veber i Schlosser. Ali u sjednici od 29. t.m. na pobijanje moje, prof. Mesića, Matkovića i Šulka, taj predlog je pao i Vi Ste *jednoglasno* izabrani za pristava. U toj skupnoj sjednici nije se moglo poći dalje. Ja dakle sada mislim tako: da vi ovamo dodjete *čim prije*; onda će se muzej *formalno* predati akademiji, a ova će vam, kako prvomu pristavu, povjeriti djelokrug čuvara. To ćemo mi drugi izraditi. Prekjučer govorih s referentom Jovanom Jurkovićem, koj mi reče, da će Vam se odmah plaće doznačiti i akademiji predati uprava muzea, tè novce unutar godišnjega proračuna (prieko 5 000 for.). Ja sam u tom smislu telegrafirao Brusini u Zadar.

Kako vidite, da se kod nas mora osvajati korak po korak. Ja mislim, da Vas sve to nebi imalo zabuniti. Vi ćete naći ovdje nekoliko iskrenih stovatelja i prijatelja, a ostalim ćete dokazati svoje vrline.

Prostorije za nov muzej jesu skoro gotove. Sbirke mogu se odmah, čim oba dodjete, prenositi. Ove zime imat ćete posla s uređivanjem — a na ljeto moć ćete ekskurzije arkeologičke praviti. Skole nećete imati, pak ćete moći više raditi na polju književnom, i ovdje si nješto zaslužiti. Ja mislim, da se posvema preselite ovamo, prije dākako ovdje stan nadjete, onda date dovesti svoje stvari. Kao što rekoh, korak po korak. Tako vam je u nas u svem.

Mislim, da će te imati u muzeu najviše posla s numizmatikom; jer je ova sasvim neuređjena.

Očekujuć od Vas odgovor ostajem

Vaš prijatelj Franjo Rački

U Zagrebu 2/12 1867.

33.

F. Rački iz Zagreba piše Š. Ljubiću na Rijeku o njegovu razrješenju od dužnosti na Rijeci, o predaji muzeja Akademiji, selidbi Ljubićevoj u Zagreb, njegovim prihodima u Zagrebu i sredstvima za nabavu umjetnina.

Štovani prijatelju!

Prem ste već u prijašnjem mojem pismu od 2.t.m. primili odgovor na svoje pismo od 5 t.m. to vam ipak u kratko opet od pisujem kako sledi:

Govorio sam u nam(jesničkom) vieću radi vas. Ovdje mi rekoše, da se strpite za *kratko* vrijeme, jer su prisiljeni dozvati jednoga kandidata na vaše mjesto iz Beča. Čim on dodje, bit ćete riešeni službe na gimnaziji.

Ja dakle ovako mislim:

Budite mirni glede privremenoga ravnanja muzea. Ako Brusina dodje prije vas, on će ovdje razvidjeti prirodoslovne zbirke, tražiti stan itd. Kada vi dodjete prijavit ćemo nam(jesničkom) vieću, koj će onda izaslati punomoćnike svoje putem kojih predat će akademiji muzej. Onda će započeti vaša djelatnost. Ja mislim, da bi to moglo biti do božića ili najkašnje do nove godine. Kada ovamo dodjete, potražite si stan, jer u muzeju imade stan samo poslužnik ili pazikuća. Ili možebit bi vam Mesić stan našao? Lasno ćete naći dvie, tri lijepe sobe. Tada si dajte dovesti sve svoje stvari iz Rieke, da na dva mjesta neplaćate. Ja mislim, kada bi si uzeli dopust i opet na Rieku vratili, imali biste dvostruki trošak.

Ostalo ćemo za vas ovdje skrbiti. I književnom radnjom možete si svake godine koju stotinu zaslužiti; n.p. ako priredite za akademiju izvješta mletačka itd. Svakako ćete biti ovdje mirniji i svoj goso.

Grofica Draškovička stavila se na čelo subskripcije za egipatski muzej bar. Kollera. On je njezin prijatelj i traži 3 000 for. Biskup je upisao 1 000 for. Ta vrlo liepa sbirka vrijedna je mnogo više i kupit će se za naš muzej. Prem znadem, da imade za nas prečjih stvari, to mislim, da ne treba grofici volju kvariti. Neka kupi ovu sbirku, koja je bila ponudjena bečkomu muzeu; ali on već posjeduje takovih starina.

Medjutim razmišljajte, kako ćete sbirke naše, imanito numismatičke urediti.

Uyjeravajuć vas o svojem prijateljstvu jesam

Vaš Fr. Rački

U Zagrebu 7/12 1867.

34.

Š. Ljubić iz Rijeke piše F. Račkome u Zagreb početkom prosinca 1867. Zahvaljuje mu na zagovoru kod izbora za pristava Arheološkoga muzeja u Zagrebu, piše o dolasku u Zagreb i razrješenju od dužnosti na Rijeci. Nedatirani koncept.

Jučer sam dobio Vaše cienjeno pismo od 2/12, kim ste me blagoizvolili obavijestiti kako se sbilo moje naimenovanje za pristava nar.zem.muzea. S njega vidim jasno, da nije bilo Vas uz toliko zaprieka nebi nikako dobio bio, za sada barem, ni to miesto kod istoga muzea, te zato moja zahvalnost naprama Vam i onim koji su Vas u tom izvojevanju pomagali, dakako, sve to veća postaje. Vi biste rado imali, da ja čim prije tamo dođem, jer bi se onda muzej umah *formalno* predao akademiji koja bi mi, kao *prvom* pristavu, povjerila dielokrug čuvara. Kako sam Vam prekjučer već javio, obznanio sam ravnatelja Mažuranića, da sam dobio dekret kojim sam naimenovan za muzeal(nog) pristava, i da moram čim prije otići. On mi odgovori, da će umah telegrafirati Namj(esničkom) Vieću neka mu pošalju drugoga miesto mene. Dobro bi bilo dakle, da Vi tamo kod jur. pospiešite moj odput, te čim bi mi došlo, mogao bi umah doći u Zagreb, da obavim ono što Vi želite, te uz to, ako nije moguće dadobijem stan u zgradi muzea, da ga iznadjem drugamo. Kašnje pako vratio bi se u Rieku po moje stvari.

Izvolite dakle pismom ili telegrafom javiti što Vam se u tom vidi bolje a moja će biti dužnost Vaše naloge točno izpuniti.

35. (11/VIII. br. 380.)

Ida von Reinsberg Düringsfeld, autorica putopisa Aus Dalmatien (Prag, 1857), iz Bonna piše Šimi Ljubiću u Beč o pisanju recenzija o „Dizionariju” i o svojim radovima u dalmatinskim časopisima.

Bonn 13. novembre 1856.

Carissimo don Sime!

Mi scusarete se scrivo semplicemente ed in fretta — son occupatissima e non voglio farvi aspettare. Ci rallegriamo *sinceramente* della vostra buona fortuna, che meritate tanto. Andate avanti, arriverete, ve lo predico. Ave te avuto ragione di supporre smarrita la vostra prima lettera. Anche i primi fogli della Bibliografia hanno avuto questo destino. Ho paura per malizia contro di Lei. ... troppo d'invidia. Mio marito vi manda il suo esemplare, procurarsi di aver un altro a Bruxelles. Aggiunge una copia del Magazin für Litteratur des Auslandes. Della parte mia rivedete un piccolo libretto fatto a Spalato, dunque dalmato. Se potreste scriver due parole relative ad esso nell' „Osservatore”, vi sarei riconoscente. Il vostro libro vi prego di mandare a J.U.Kern, Breslavia dove potete anche sempre indirizzarmi le vostre lettere. Sosto che avro il vostro libro, ne faremo menzione in qualche giornale o di Berlino o di Lipsia.

Voi vi mettete con tanta amabilità alla mia disposizione che voglio mettervi alla prova. Domandate dunque vi prego, ad uno dei *buoni* giornali di Vienna, dove c'è un feuilleton, se vogliono stampare una mia novelletta spalatrina „Im Palaste”, forse di cento pagine in manoscritto, e a che condizioni. Vorrei vedere stampata questa novella in Austria. Anche la mia Dalmazia vorrei talun nel vostro impero, a Praga. Aspetto da giorno a giorno che cominci la stampa.

Per oggi basta. Scriveteci presto, dite a mio marito dove (h)a sbagliato. Mandatemi sempre ... il vostro libro, state bene e credeteci ambedue sempre i vostri amici cordialissimi.

Baronessa di Reinsberg

36.

Ida von Reinsberg Düringsfeld iz Bonna piše Šimi Ljubiću u Beč o recenziji koju je napisala o njegovu „Dizionariju”, te o svom književnom radu vezanom za Dalmaciju.

Bonn 17 di decembre 1856.

Due parole soltanto per accompagnare la novelletta che per commodo più grande ha fatto copiare e per ringraziare Lei, distintissimo signore, della sua bontà. Abbiamo ri-

cevuto il suo libro, ed abbiamo mandato una notizia ognuno in un giornale differente. Speriamo di vederle stampate in breve tempo e tosto che avremo le foglia, le manderemo a Lei.

Se fosse possibile di farmi aver una risposta neila prima parte di gennaio? Un giornale di Hamburg mi ha rimandato una novelletta, e se „Il Pallazo” non trovano grafia a Vienna, lo manderei ad Hamburg. Se viene accettato provvederei per quell'altro giornale un(°) altra novella Dalmata „Dei Sibenzani”. Una terza „Don Nadal”, donde la scena è a Traù, viene di essere stampata a Praga dove anche hanno cominciato le mie schizze Dalmate. Una quarta novelletta dalmata con un eroe raguseo apparira col nuovo anno nella „Novellen-Zeitung” a Lipsia. Lei vede che in Germania sara un vero diluvio di cose dalmate.

Veder tradotta in italiano qualunque cosa mia in italiano, non puo essere che un piacere per me. La prego di disporre della novella come a Lei piace.

Trovandomi io sul punto di partire per la Belgica Le devo dare un indirizzo per quale una lettera sua mi giungerà più presto: M. Heussner, libraire, Bruxelles, Plan de Sainte ...

Se lei scrive qualche parola relativa alla mia traslazione de' „Canti toscani”, vorrei aver quel foglio.

Scrivo in fretta, spero che la mia lettera sarà leggibile ad intelligibile. Mille complimenti da mio marito.

Bien àx vous, monsieur l'abbé!
Baronessa di Reinsberg

37. (11/VIII. 416)

Vjekoslav Spinčić u pismu bez mjesta i nadnevka piše Š. Ljubiću o svom putovanju po Istri i arheološkim nalazima.

Veleučeni gospodine,

Primio sam devet brojevah hrv(atskog) ark(ologičkoga) društva. Srdačna Vam hvala.

Broj 4. godine II. bez članakah je naznačenih na koricah lista. Šaljem ga natrag kako ga dobih, moleći Vas najuljudnije, da mi taj broj sa dotičnimi članci pošaljete.

Novce šaljem poštarskom napatnicom, i to 1 for. upisnine i 4 for. za viestnike godine I. i druge.

Prelistao sam samo pojedine brojeve, i ako sam prije vele želio na vjesnik se predbrojiti, žalim sada još veće. što mi nebijaše moguće želji zadovoljiti. Bio bih mogao malo po malo prebirati ono: što ću sada možda prenaglo pročitati.

Da saznam za koje novo otkriće arkeološko u ovih stranah, smatrao bi svojom dužnostju obavjestiti Vas o tom.

Prošlih praznikah školskih proputovao sam s prijateljem „benečansku” Istru. Glavna nam bijaše svrha, da se po njoj dobro snađemo, da ju bar površno upoznamo. Vidjeli smo bar što je gdje. Medju ostalimi i znamenitu baziliku porečku, i ruševine Dvigradja, i zemljište na kojem se misli, da je bio stari, predrismi grad Nesakt. Naišli smo i na napise koli latinske, toli hrvatske glagoljskim slovi. Većinu onih prvih sabrao je i objelodanio pokojni Kandler. Za ove druge znam bar gdje su i poniekle što sadržavaju.

Drage volje bih Vam to priobćio, kad bih znao, da bi što taková za Vaš viestnik bilo.

Primate izraz osobitâ počitovanja od zahvalnoga Vam

Vašega bivšega djaka
Vjek. Spinčića

38. (11/VIII, br. 419–421)

Andrija Stazić iz Zadra piše Š. Ljubiću u Stari Grad o čitanju njegova rukopisa „Poviesti narodne dalmatinske književnosti”.

Uljudni priatelju!

Neimadoh ništa dosad, da osladim vaše plemenito sarce, zato nehtiedoh ni trošiti, ni da vi trošite. Sada malo oznanje, ali Vam puno mило, šaljem. Često se vidjevam s G. Petranovićem i koi put štiamo vaše junačko dilo, i dvi tretine ga je već popravljeno. Gdi je rečeno ništo malo o viro-izpovidanju, on će vas svitovati da izostavite. Ja sam istoga mnenja, jerbo dobra neće priniti, a maržne moglo bi...

Tražimo način kako bismo mogli barzo napečatiti spomenuto dilo. U tòm drugi put točnie pisaću...

Molim da mi pozdravite naučnoga G. Nisitea, i da me daržite za iskrenoga.

U Zadru 20 svibnja 1851.

Vašeg slugu A. Stazić

39.

A. Stazić iz Zadra piše Š. Ljubiću u Supetar na Braču. Šalje mu članak Stipana Ivićevića o našem jeziku i moli da ga širi po otocima. Piše mu još o člancima protiv uporabe našeg jezika u Splitu.

Dragi priatelju!

U Zadru na 8. sarpnja 1851.

Šaljem Vam članak Ivićevića u obranu našeg jezika, i molim vas da ih raspošliete po Otocim.

G. Petranović barzo će dovaršiti prigledanje vaše radnje, kako sam javio neima vele vrimena.

Kažu mi da je opet iz Splita išlo članakah u Zagreb protiva našem jeziku ...!!

Šutina nije više u gornjem Gimnaziju, nego samo u donjem prof. jezika ilirskoga... Stojte mi dobro i virujte da sam

Vaš ljubeznivi A.Stazić

40.

A. Stazić iz Zadra piše Š. Ljubiću u Nerežišće na Braču o čitanju rukopisa Ljubićeve „Poviesti narodne dalmatinske književnosti”, primjedbe.

Pridostojni prijatelju!

Duše tako plemenita sarca, urešene neumornom ljubavlju književnom nemučne ne s'priporukami (kako vi u vašoj zadnjoj velite) niti dosadjivaju; zašto bo im se pristoji zapovid po ljubavi prama otačbini i po vridnosti u znanju, a nam virnim slugam nasladno davati posluh toliko dostojnomu starešini i zato u isti dan primljenja gorispomenute poslanice dajem na znanje da Vam šaljem dvi vaše oklopljene (,) a dvi neoklopljene rukopisne knjige kako no želite.

G. Petranović jest neloše popravio veći dio vaše povistnice, ali isto popravljenje nije brez nikih malih manah, kako ćete viditi na podanku nekih stranicah, što sam carljenom olovkom zabilžio. Opazićete(,) a može biti da vam i začudno bude, kako g. vičnik jest pomarsio vridnoga Stazića, kad ste me spomenuli govoreći o Juditi Marulovoj. Nek se možete ogovoriti prid zlobnim i nenavidnim G. Petranovićem, mojim prijateljem (dopo zdile...) ova dila kao dokazi da mi nije brez nikakva dostojanstva udiljena rič vridni:

- 1° Tri čudnovate divice živujuće u Tirolu, privod iz talian(skog)(,)
- 2° Četarnaest pripovidakah Soavini, privod iz talianskog(,)
- 3° Priprava karstjanska na izpovid i na Pričeštjenja za narodne učionice.
- 4° Životopis kan. Ivana Joz.Paulovića Lučića,
- 5° Čitanka Dalmatinska za niži razred(,)
- 6° id(em) za parvi razred(,)
- 7° Uputjenje kako se ima sastavljati za ž. razred(,)
- 8° Slovnica ilirska za Taliane upečat(sna) god.1850.(,)
- 9° Slovnica Ilir. za Ilire(,)
- 10° Skratjena Slov.Ilir.za Taliane(,)
- 11° Brojoslovlje za sva tri razreda narodnih učionicah(,) prevod iz talian(skog).
- 12° Bukvar ilirski izvorni
- 13° Bukvar talianski(,) napose s'harvatskim za narodne učionice po naredbi Naručbine školske zadarske.
- 14° Četiri četarnestoredka ili sonetta od kojizih tri su izvorna, a jedan je prevod iz tal(ijanskoga)(,)
- 15° Četri pisme(,) jedna u pohvalu Godeassa(,) kad je došao za biskupa god. 1841. u Split, druga Griesu kad je bio uzvišen na vojvodstvo okružja Splitskoga(,) treća na slavu pedesetolitnoga god. služ. Vlad. Lilienberga, a četvarta Banu Jelačiću koji god. 1851. dodje u Zadar.

- 16.º Dvi pisme u prigodi smarti Lilienberga i poviest Katalinića(,) ³¹
 17.º Dvi pisme na dan karstnice Cara Ferdinanda.
 18.º Nekoliko basanah(,)
 19.º Nekoliko poslanicah, dvi u Slovincu za slovotičtvene(,)
 20.º Nekoliko pisamah o ljubavi, jedna je upeč. o Zori(,)
 21.º Nekoliko članakah u Danici, u Zori, u Glasniku.
 22.º Imade još sastavljenih(,) a nepeč(atanih) članakah(,)
 23.º Omer i Merima franceska iliti Ozbiljna prikaza(,)
 24.º Tri beside ili govora talianska u prigodi darivanja nadarjah, i tri pismice talianske(,)

Znajte da i G. Petranović ima povistnicu o književnosti svih narodah, dakle njegov svit da neizdajete vaš privod može bit uzuman.

Da popravite štogod Heichhoffa³² po Šafariku, to držim da će biti dobro, pak na svitlo ga odmah da izdate. O Cirilici i o glagolici želio bi štogod obširnie da rečete. Bilo bi mi puno drago da nehitite u vašom povistnicom, nek može još bolje uzriati; ali odnje jest velika potreba, i doisto prinuće mnogo koristi.

Danilu³³ nedopusta Biskup u Istriu(,) neg šalje ga u Zironu za pomoćnika.

Nudio me je G. Petran.(ović) Pravdonošom namisto Danilea, ali ja nehtidoh, jerbo kad mu ga nisu toliki drugi hteli primiti, onda je i mene urednistvom ponudio. Sada jao me: ni!! Hvala Bogu. Nek se osvetiva

6/7.

Ljub. priat. A.Stazić

41.

Andrija Stazić iz Zadra piše Š. Ljubiću u Nerežišće na otoku Braču o tiskanju njegove „Poviesti narodne dalmatinske književnosti“.

Dragi priatelju!

Milost, koju nisam za moju Slovincu moga isprostiti, jesam za Vašu Književnu poviestnicu isprositio kod G. vićnika Petranovića, to jest da se izdade na svitlo onom glavnicom što on skupio u Beču za Maticu Dalmatinsku jest. Ova srića jest iskočila po okolnostim, jerbo u dnevniku Sarbskom N.N. pita gdi mu je glavnica skupljena u Beču. Tužecemu-mi-zadadoh svit da izdanjem rečene knjige dade mukli odgovor nasartanju, koi-će sloviti uljudnie i bistrice nego izprazne riči, koje nasladjuju nepriatelje, a neprude nikomu. Dakle ako niste obećali vaše plemenito dilo, pišite mi, i to odmah, jeli-vam ugodan moj predlog. Ugovori izvaršenja, po mojem mnenju, imaju biti, da kad se nadoplati,

31 Carski namjesnik u Dalmaciji, grof Wenzel Vetter von Lilienberg, i knjiga Ivana Katalinića „Storia della Dalmazia“, Tom I–III, Zadar, 1834–1835.

32 Frédéric Gustav Eichhoff (1799–1855), francuski jezikoslovac.

33 Ivan Danilo, narodnjački političar iz Dalmacije.

ništo predbrojenjem, ništo predanjem rečenog dila, neka predade vam sve izpise, samo da ih poklonite nekoliko matici... Može biti da u došasti četvrtak otidjem do Zagreba. Čekam naprišni odgovor i jesam.

U Zadru na 26. rujna 1857.

Iskreni priatelj Andre Stazić

42.

Koncept Ljubićeva pisma Božidaru Petranoviću o izdanju spomenute Ljubićeve knjige, o čemu mu je pisao Andrija Stazić.

Prisvitli gospodine!

Gosp. Stazić naskoro mi je pisao, da je Vaša milost odlučila troškom glavnice od Vas sakupljene u Beču za Dalmatinsku Maticu izdati na svietlo ono moje dielo o Dalmatinskoj književnosti, koje ste ipak s tolikim trudom blagodano Vi isti izvolili izšistiti i popraviti. Taj glas jako me je omilio, vieć da s osobitim načinom hoćete me obdariti, i moj trud poradi Vaše dostojnosti narodu što kaže svietu očitovati. Već sam Gosp. Staziću odgovorio na njegovu poslanicu od 26. rujna predstavljajući mu što mislim, ali dužnost je moja najprije Vami moju zahvalnost nataj osobiti dar i harnost prikazati. Živite zdravo. Preporučujući se vašoj Milosti ostajem

3/10.52.

Vaš prepokorni

43. (11/VIII, 428)

Josip Juraj Strossmayer zahvaljuje Š. Ljubiću što mu je poslao jedno izdanje Zemaljskog muzeja. Pismo, koje je napisao biskupov tajnik, potpisao je Strossmayer.

Velečastnomu gosp.prof. Simi Ljubiću, ravnatelju narodnoga muzeja u Zagrebu.

Na dostavljenoj prvoj knjizi rada zemaljskog muzeja izričem ovielem zahvalnost, s izjavom, da sam se radi naznačenog starog novca u cjenjenom dopisu od 14. travnja br.34.na dotične posriedovanjem nekijh mojih prijateljeh obratio.

U Djakovu dne 26. travnja 1871.

Josip Juraj Strossmayer

44.

J. J. Strossmayer zahvaljuje Š. Ljubiću zbog susretljivosti prema njegovoj sestrični i osvrće se kratko na teška vremena.

Vele cjenjeni moj priatelju(,)

Stoput Vam hvala na ljubavi, koju Ste i meni i mojoj sestrični ukazali. Ona će se jamučno neizmerno veseliti, i zahvaliti Vam se.Način kojim stvar obaviste, posve je mudar i obziran.

Zloba današnjega vremenā najvolji udariti na pravedne i poštene ljude.

Još jedan put hvala! i Bog Vas blagoslovio! S osobitim štovanjem ostajem za vazda Vaš prijatelj

9. novembra 884.

Strossmayer, B.

45. (11 /VIII, br. 430–434)

Jerolim Šutina, profesor na zadarskoj gimnaziji iz Šibenika piše Š. Ljubiću u Starigrad o njegovoj „Poviesti narodne dalmatinske književnosti“.

Mio caro abate!

Ebbi la gradita sua di 14. cadente. Avrei desiderato di risponderle a corso di posta. Vi fui però limitato da viaggi, e perciò tardi ossa capitò a mani mie. Laonde mi abbia per iscusato.

Ella mi fece il migliore de' presenti dandomi contezza della pregevolissima opera Sua intorno alla patria letteratura.

Io apprezzo grandamente la Sua impresa, ed accolga le mie felicitazioni per avarla già condotta a termine. Con essa Ella apporterà un immortal benefizio alla patria, e se ne renderà bene merito. Io me La ringrazio in nome della patria. Possa la sincera mia stima, che Le tributo con culto patrio essere di qualche conforto anticipatamente, alle onorate fatiche Sue in proposito per durate.

Il piano, ch'Ella seguì in tale riguardo quanto alla forma, è uno de' non comuni, e, secondo me risponde pienamente alle esigenze de' tempi nostri. Rispetto poi alla materia mi studierei di ricambiarla della fiducia, che Le piacque di riporre in me, ove avessi l fortuna di leggere il manoscritto.

E profondamente sentito il bisogno d'una storia della letteratura patria. Pubblicamente la Sua sarebbe una necessità.

Ella favori di comunicarmi d'averla offerta al Governo per essere stampata. Se egli abbia, a mano tale missione, non mi consta. Ignoro affatto quale risposta Ella ne abbia ottenuta. Diradi, di grazia, i miei dubbi in proposito.

... con candore patrio in questa impresa. La patria ha diritto di ripromettersi dalla comune operosità nostra ogni miglior bene possibile. A jutiamola dunque tutti, e contribuiamo a tutt'uomo alla sua gloria.

Può avvenire, ch'io nella mia specialità d'ufficio vinca degli ostacoli, che per avventura frapporsi potrebbero a tale pubblicazione. Ella quindi si compiaccia, come di già manifestò il desiderio, di farmi recapitare sicuramente il manoscritto, ma subito, ond' io possa occuparmene in questo interstizio di ferie autunnali in compagnia di miei amici probi e intelligenti. Vi porremo seriamente nella disamina, annoteremo a parte quanto verremmo osservando, e con affetto patrio assoggetteremo a Lei li eventuali, non avventate osservazioni per quell' uso, che riputasse Ella di fare. Informatome ne io così esattamente, potrò con scienza e coscienza d'ufficio appoggiare e raccomandare al Governo (giacchè Ella ama, che per cura di lui esca in luce), acciochè torni a Lei d'onore

e di ben meritato guidardone, e di lustro alla gloria patria. Gradisca, mio caro abate il mio ardente desiderio di vedere il più presto possibile coronata di felice successo l'opera Sua, si assicuri dalla viva parte che, che vi prendo e dell'instancabile cooperazione mia, e mentre con impazienza attendo qui un Suo sollecito riscontro, affettuosamente La abbraccio.

Suo affettuosissimo Girolamo Suttina, professore ginnasiale
Sebenico, à 25. settembre 1849.

Ricapito a Sebenico, raccomandata al sig. Dr. Antonio Fontana.

46.

J. Šutina iz Zadra piše Š. Ljubiću u Starigrad o nastavi na hrvatskom jeziku i o Ljubićevoj „Poviesti narodne dalmatinske književnosti“.

Mio caro sig. Gliubich!

Mi affretto d'annunziarle ricevimento del noto Suo lavoro letterario. Ella con ciò mi ha obbligato infinitamente. Torno a consolarmi con Lei della riuscita in un'impresa di tanta mole. Si assicuri della mia costante cooperazione nel vederla sotto doppio aspetto soddisfatto. Sappi che appunto anche per noi l'aurora. Dovunque in provincia la lingua illirica è prescritta quale studio d'obbligo. In tale misura si ravvisa un mezzo ben potente a far progredire la nostra letteratura. A me venne affidato l'insegnamento niente meno che d'otto classi, che formano tutto il ginnasio, in cui si fuse pure il presito Liceo. Quante fatiche! Se io le sosterrò con entusiasmo a culto patrio! Sono così però limitato a parlar del merito intrinseco del suo lavoro. Ne' ritagli di tempo, che mi resteranno, me ne occuperò con ponderata lettura. Non ho tempo da dilungarmi. Stia però certa, ch'io al par di Lei ardo di vivissimo desiderio di affrettare la pubblicazione del medesimo. Così isolatamente nulla potremo fare. Veggo il bisogno urgente d'una società letteraria e quindi d'una istituzione patria per le cose nostre. Ma su di ciò un'altra volta. Come in scuola, e affettuosamente abbracciando le sono

Zara, 9. dicembre 849.

Suo affettuosissimo G. Suttina

47.

J. Šutina iz Šibenika piše Š. Ljubiću u Supetar na Braču o razlozima zbog kojih se njegova knjiga ne može tiskati.

Sebenico, a 9. Maggio 850.

Mio caro abate (!)

Non ben ricevei la pregevole opera Sua sulla letteratura slava dalmata che all'istante ne Le partecipai il ricevimento per lettera diretta a mezzo del corriere pubblico. A quella dunque mi riferisco, che le offrivano una garanzia del non essersi smarrita detta opera.

Le passate feste natalizie raccolsi in casa mia persone di mia piena fiducia, e tagliato con del garbo dal frontispicio il nome dell'autore come suole praticarsi all'esame de

grandi concorsi, onde né leggenti il nome dell' autore non risvegli né simpatia, né antipatia, ma emerga un giudizio ad imparziale, si procedette alla lettura di detta opera, ed il risultato si fu soddisfacente, cioè l'applauso dell' opera, e vivissimo desiderio che vegga la luce. Eranvi tra gli invitati anche de Greci, i quali poco versati nella storia ecclesiastica non tolleravan di buona voglia la citazione di certo documento marcato col lapis rosso, che ravverserà tosto che riveverrà detta opera.

In febbraio poi di questo anno fui sopraffatto dal maggiore assalto di vojuolo che avea compromesso i giorni miei; nè potendomi riavere dal soverchio affievolimento di forza, dovetti chiedere un permesso d'assenza, motivo per cui mi trovo presentemente avendomi ... alla fine d'aprile il sig.abate Zudenigo³⁴ la grata Sue de' 9. prima di partire da Zara affidar a lui contro quietanza detta Sua opera, per chè la faccia a Lei tenere con preghiera a riunire il nome al frontispizio.

Dalle notizie premesse Ella rileverà che io mi occupai con interesse dell' opera sua e che per malattia pericolosa era impedito di darne le ragguaglio fin qui. A mezzo del S. Stef(ano) Gliubich, che si portava a Spalato col sapere, con cui io qui arrivai, Le inviai un biglietto da visita con cordiale saluto, essendo mi riservato di scriverle. Ora veniamo alla possibilità della pubblicazione dell' opera Sua. Il Governo pubblica a spese proprie questi scritti, che, approvati che sono, hanno da servire ad esse di scuole, e data perciò all' autore una qualche remunerazione, l'opera resta in proprietà del Governo. Per recente piano di studj, che traccia i principi inalterabili d'una storia letteraria ad uso delle scuole della provincia, l'opera Sua non potrebbe ammettersi:

1. perché divergente da detti principi:
2. perché si limita puramente alla letteratura dalmata(,)
3. perché non abbraccia le letterature slava generalmente parlando, cioè la ragusea e quanto scrisse Dositeo Obradovich(,)
5. perché per le scuole è molto voluminosa, esigendosi oggidi colla aumentata molteplicità d'oggetti d'insegnamento una compendiosa notizia d'opere slave.

Esposto tutto ciò, Ella ben vede che converrebbe accingersi non solo all'intera refusione dell' opera Sua, ma farvi eziandio nuove aggiunte per uniformarsi alle massime sviluppate dal Ministero dell'istruzione pubblica.

Ad evitare però tanta fatica ed ogni dubbio della desiderabile riuscita, io mi permetto di farle alcuni riflessi in proposito.

1. L'opera sua nell' attuale compilazione produrrà un interesse generale, e in particolare un ... vantaggio per Lei.
2. Considerate le circostanze della provincia è impossibile di pubblicarla qui per associazione; da chè il massimo ricavato sarebbe per il tipografo.
3. E di già non solo formata, ma eziandio approvata legalmente in Zagabria una società nazionale, che ha per iscopo di formare una biblioteca ed una tipografia per dare in luce in lingua slavo-meridionale tutte le opere e nazionali e straniere e per pubblicare

34 Zudenigo je stara rapska plemićka obitelj. Ljubić se služio u radu njihovom obiteljskom knjižnicom.

tutti gli scritti slavi, sollevando così gli scrittori dal monopolio tipografico. Notizie più estese in proposito potrà rilevare dall'articolo d'un Dalmata, inserito nel supplemento della Gazzetta di Zara 30. aprile 850, in cui troverà citato il regolamento per esteso di detta società soltanto in italiano negli anteriori numeri della gazzetta medesima. Avutane pienamente contezza, Ella potrà rivolgersi alla Deputazione di detta società a entrare in trattative per la pubblicazione dell'opera Sua.

Io pensava di metterla a parte di tutto ciò ancora a Zara, e perciò lasciava in potere dello Zudenigo detta Sua opera, affinché Ella sappia a chi rivolgersi all'affetto durante la mia assenza. Mi scriva qui diffusamente, ma presto; e si assicuri ch'io nulla lascerò d'intentato per giovarle in questa impresa. Mi raccomando al Signore, e mi creda costante nella stima e nell'affetto.

Suo affettuosissimo G. Suttina

48.

Jerolim Šutina iz Zadra piše Šimi Ljubiću u Split o političkim razlozima njegova otpuštanja.

Caro Don Simione!

Ebbi la grata Vostra de' 12. corr. Consegnai le acchiusemi al momento del ricevimento. Entro in un argomento per me spiacevolissimo, e che decise fatalmente dell'attuale posizione Vostra. Merce d'un *medesimo corriere* postale arriveranno da Spalato alla Luogotenenza tre rapporti, l'uno dall'ordinariato che denunciava la violazione di pubblica moralità coll'aver Voi fatto uso di latticini in vigilia com(m)andata, l'altro del circolo in cui era inserito uno della pretura politica sul contegno Vostro ed il terzo dalla Direzione, che vi dichiarava inetto all'insegnamento. In tali dipinture che saran state ben fosche e allarmanti si procedette de qui al Vostro licenziamento!

Chiesti da costa i motivi di tale procedimento, tutto il carteggio in proposito rimasto all'Ispettorato di Trieste, da cui scrivo ed oggi a detta del S. Vucovich nulla fu rescritto. Non ben ciò ritorna, assicuratevi che mi adoprerò a tutt'uomo a sollecitare l'evasione, di cui mi riservo a darvi contezza opportunamente. Scrivo però la presente a soggetto di tranquillare, che chi assistette alle Vostre lezioni, a sene persuase a del metodo e della capacità Vostra, pone in contingenza le appassionate concertate accuse, ed è dispostissimo a giovar. Ciò premesso, oso sottoporvi un amichevole consiglio, se la cosa Vostra prenderà una buona piega, come si ha motivo di ritenere, che chiediate un posto fuori della Provincia non dandovisi profeta in patria. Desidero che abbiate pazienza ancora per poco tempo e apprendiate per il avvenire a stare in sulle vedette contro la perversità. Il trionfo, che spero otterrete nelle attuali traversie, vi animi a studiare i mortali! Abbracciate, vi prego, per me il buon amico Mussafia³⁵, da cui attendo riscontri del suo

35 Alfons Mussafia, Splitsčanin, bibliotekar u Beču i poslije pisac znanstvenih radova o talijanskoj književnosti.

brillantissimo viaggio, e delle delizie godute sulla Mur. Gli amici suoi quì sempre chiedono conto di lui e se abbia scritto. Conservatevi, mio buon Don Simione, e credetemi ad ogni prova.

Suo affettuosissimo Girolamo

17/12.858.

49. (11/VIII, br. 442)

Jenko Šafarik iz Beograda piše Šimi Ljubiću u Zagreb o pomoći koju srpski knjaz daje za izdavanje Ljubićeve „Numizmatike”, šalje mu tisuću forinti.

U Beogradu, 7/19. februara 1874.

Poštovani Gospodine,

Kao što sam Vam pre neki dan pisao, Svetli knjaz naš blagovoleo je na moju molbu odobriti da Vam se sad odma pošle *polovina* pomoći, koju je imao milost darovati Vam na izdavanje Vašeg važnog numizmatičkog dela.

Milo mi je što mogu Vašu želju izpuniti i šaljem Vam ovde *jednu tisuću* forintah austrijske vrednosti, drugu polovinu primit ćete kad budete delo Njegovoj Svetlosti poslali.

Zadržavam ovde kod mene 15 forintah na račun poštarine i za našeg siromaha muzejskog poslužitelja Tomu, koji vrlo prilježno pravi za vas odtiske u štaniolu i ovih dana će vam poslati prvi deo do sto komadah, po mom uputstvu načinjenih. – No koliko ćete mu hteti dati nagrade, to mi izvolite u svoje vreme pisati.

Sa srdačnim pozdravom za sve poznate() osobito gg. Kukuljevića, Šuleka i dr.

jesam Vaš iskreni štovatelj Dr. J. Šafarik

Još Vas molim da me o urednom primljenju ovih novaca izvestite.

A CHOICE OF LETTERS WRITTEN TO ŠIME LJUBIĆ

This is an edition of 49. letters written to the Croat historian, archaeologist and ideologist Šime Ljubić, a Catholic priest by a number of outstanding Croat, German and even a British intellectual. The letters trace his life and career. They say much on the intellectual climat of the second half of the past century. So we can see that Ljubić's merit was to place Croat patriotism on a cosmopolitean level, not on parochial mentality.

Some of these letters were written by minor poets or intellectuals, but dear to us, as Petar Franasović or Andrija Stazić are and might cast more light to the poor knowledge we have on them.

Some letters day on the gossip among the intellectuals and reveal frictions between politicians and intellectuals.

These letters reveal a fact which is generally not emphasized – among the Croat intellectuals and ideologists of the past century there were an astonishing number of Catholic priests, a fact that did not happen in our century, when we do not note priests among the politicians or ideologists of mass ideology. both leftist or rightist.